

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

32E JAARGANG

WOENSDAG 1° JANUARI 1947

No. 1547

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N: J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon. Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300. toestel 6).

INHOUD:

	Blz.
Monetair of industrieel beleid? door Dr. Ir. B. Bølger	3
De Nederlandsche koopvaardij in 1946 door Mr. J. J. Oyevaar	4
De Nederlandsche handelspolitiek sinds de bevrijding door S. Korteweg	6
De publieke kapitaalmarkt in 1946 door D. C. Renooy	9
De agrarische prijspolitiek na de bevrijding door J. H. van Stuyvenberg	11
Het goud in het betalingsverkeer voor, in en na den oorlog door Dr. J. P. Snoep	14
Ontvangen boeken	17
Geld- en kapitaalmarkt	17
Statistieken:	
Bankstaten	17
Groothandelsprijzen in de Vereenigde Staten	18
Nederlandsche leeningen en credieten in het buitenland	19
Stand van 's Rijks Kas	19
Maandcijfers van de groote banken in Nederland	19

DEZER DAGEN

vloeit de stroom van feiten vertraagd. De beide gedenk-dagen, waartusschen wij ons bevinden, beheerschen in hun uitingen het gebeuren: toespraken eenerzijds, sluiting voor balansopmaken anderzijds. Veel woorden zijn gevlogten door den aether, veelal in den geest van het Kerstfeest, als boden van goeden wille. Een all-round prestatie op het gebied van de verzoening van tegendeelen leverde Perón, de huidige leider van Ar-

gentinië. Hij stond geheel ter beschikking van de „good neighbour” politiek der Vereenigde Staten, Rusland en hij begrepen elkaar thans volkomen en Spanje bleef hij, bij voortduring, beschouwen als het moederland van Argentinië. Hierbij verschraken alle eenvoudige, partieele, amnestieën.

Een andere gedachtengang komt van pas bij het balansopmaken: eerlijkheid. „Honesty is the best policy”, dat inzicht brak in Engeland deze week te dien opzichte baan. Aangenomen werd de „Companies Act”, voorbereid door het zgn. „Cohen Committee”, welke den aandeelhouders van openbare naamlooze vennootschappen bij de balanslegging een sterke mate van openheid garandeert. Tegelijkertijd zullen de maanbalansen der groote banken hun opsmuk afleggen. De „window dressing”, de oude gewoonte om op bepaalde data de kassaldi geforceerd op te voeren, teneinde een indruk van bijzondere liquiditeit te wekken, is per 31 December 1946 afgelopen. Soberheid, een expressie van eerlijkheid prevaleert.

Balansopmaken beteekent achteromzien, een gevaarlijk werk. Moeten wij het lot van de vrouw van Lot vreezen, als wij dit doen ten aanzien van Nederland sinds de bevrijding? In dit nummer der „E.-S.B.” wordt deze vraag beantwoord voor eenige belangrijke sectoren van de nationale en internationale economische politiek. Het beeld maakt stil, doch doet niet verstijven. Integendeel, het toont beweging en zet zoodoende daartoe aan.

De budgetvergelijkingen kloppen echter nog niet, macro- noch micro-economisch. De groote Nederlandse huishouding — het Koninkrijk der Nederlanden, nieuwe stijl — zal 500 miljoen dollar trachten te leenen bij de Internationale Bank te Washington en zoekt tevens steun bij het Amerikaansche bedrijfsleven. En de kleine Nederlandsche huishoudingen teren in, ook de meestal als boven den norm beschouwde gezinnen, die rapporteeren aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. Kan men op dit peil de tering naar de nering zetten, daarin cumuleert het vraagstuk der economische politiek.

„Never look backwards after a war”, waarschuwde Lord Beveridge onlangs in Rotterdam. Een advies, waarmee men geen vrede heeft, want ook het verschil in blikwijde, tusschen degenen, die, naar gezindheid, slechts vóóruit willen zien, levert dubieuze posten voor den wereldvrede. China en Griekenland bleven het bewijzen, Vietnam kwam er als derde bij.

Niet achterom zien, niet stilstaan, niet ongelijkmatig vooruitzien; er blijft één mogelijkheid: synchroon vooruitzien. Dat, volgens dit recept, althans Staten heel vlug kunnen worden gevormd, bewijst de Conferentie van Denpasar en haar prestissimo-schepping, Oost-Indonesië. Hier is een tusschenphase bereikt. Het stadium van toespraken is voorbij, voor balansopmaken is het nog te vroeg. De wensch voor 1947 wordt uitgebracht op een stille reserve: geestkracht.

Beschikbare krachten

Doctorandus

in de Vereenigde Faculteiten der Rechten, Letteren en Wijsbegeerte (Leiden), met 12-jarige praktijk als bestuursambtenaar in Ned. Indië, oud 38 jaar, kerngezond, zoekt vasten werkkring in Nederland in particulier bedrijf. Brieven onder no. 790 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Voor de Afdeling Bedrijfsadministratie te Utrecht worden gevraagd

EEN ERVAREN ADMINISTRATEUR

grondig bekend met de budget-bedrijfsadministratie en

EENIGE ASSISTENTEN-ADMINISTRATEUR

met eenige kennis van moderne bedrijfsadministratie

Diploma H.B.S. 5 j. c. vereischt voor diegenen, die niet in het bezit zijn van het diploma M.O. Boekhouden; Staatspraktijkdiploma of diploma Moderne Bedrijfsadministratie gewenscht; leeftijd 24-35 jaar.

Brieven met volledige inlichtingen omtrent leeftijd, opleiding, praktijkervaring, huidig salaris, enz. te richten aan de 2e Afdeling van den Algemeenen Dienst der Nederlandsche Spoorwegen te Utrecht

CONFECTIEBEDRIJF MET FILIALEN

zoekt v. haar hoofdkant. te A'dam een

ADVISEUR v/d DIRECTIE

Bij voorkeur Dr. economie. Vereist: goed organisator, commercieel onderlegt, administratief ontwikkeld en veel praktische ervaring in handelszaken. Candidaat moet in staat zijn de Directie alzijdig te adviseren, het contact te onderhouden met officiële instanties, de personeelszorg te coördineren. Ruim salaris met winstaandeel. Leeftijd ca. 30-35 jaar. Event. kandidaten zullen worden onderzocht op 4 Febr. door de Nederlandsche Stichting voor Psycho-techniek, Wittevrouwenkade 6, Utrecht.

Eigenh. gesch.r.br. m. voll. inl. en twee nieuwe pasfoto's (van voren en opzij) aan Adv. Bur. ALTA te Utrecht vóór 11 Jan. In linkerh. van brief, op foto's en envelop: ESB 4990 met naam, adres en leeftijd.

Mondelinge examens Nederlandsche Broederschap van Accountants

De mondelinge examens zullen, zoowel voor het voorbereidend gedeelte als voor het vakexamen, worden afgenomen op Donderdag 16 Januari 1947 van 9-18 uur in Hotel Krasnapolsky te Amsterdam. De examens worden in het openbaar afgenomen.

ROTTERDAMSCH BANKVEREENIGING

210 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

REISCHÈQUES

VOOR

BELGIË

Vermogensheffingen

Objectieve en deskundige voorlichting aan bedrijven en particulieren die een deel van hun vermogen moeten vrijmaken voor betaling der komende heffingen, verstrekt de

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930

Heerengracht 320 - Amsterdam C

Commissarissen:

Prof. Ir. J. P. de Vooy;

Drs. J. H. Gispén;

Mr. I. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;

Dr. F. Ph. Groeneveld;

A. C. Leeuwenburgh.

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispén

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Indien de
VERMOGENSAANWASBELASTING
of de
VERMOGENSHEFFING

U voor de vraag stelt of en zoo ja welke
effecten moeten worden gerealiseerd, laat
U dan deskundig voorlichten door de

NEDERLANDSCHE
HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

Uw Raadsman en Bankier

MONETAIR OF INDUSTRIEEL BELEID?

Tien jaar gelden werd ons land door een hevige werkloosheid geteisterd en de Regering Colijn meende de verbetering te moeten vinden in een politiek van bezuiniging en aanpassing. Er waren velen, vooral ook onder hen, die thans het roer in handen hebben, die daar tegen opkwamen. Thans staan we voor een nog heel wat moeilijker taak dan voor tien jaar. Weliswaar is er geen werkloosheidsvraagstuk, maar de ontwrichting is op schier elk gebied zo groot, dat het onmogelijk is een uitweg te vinden zonder diep ingrijpende maatregelen.

Over één punt zijn echter allen het eens: we moeten er voor zorgen, dat binnen de kortst mogelijke tijd onze productie groter is dan onze consumptie. Dit is nu eenmaal het axioma van elk economisch leven en men kan er hoogstens over twisten, op welke wijze men dat het beste en het vlugste moet bereiken.

De uiterst precare financiële toestand van ons land leidt er toe, dat men naar middelen zoekt om deze te verbeteren en het is begrijpelijk, dat men daarbij in de eerste plaats alles in het werk stelt om een inflatie van ons betaalmiddel te voorkomen. Daarvoor dienen ook de pogingen tot beheersing van het peil der lonen en der prijzen, en aangezien men een belangrijk deel der prijzen, zoals die van de importgoederen, niet in de hand heeft, moet men wel naar een daling der prijzen van de binnenlandse artikelen blijven streven. Lukt dat niet, dan zou een gelijkblijven van het geldloon op de duur een daling van het goederenloon betekenen, waardoor de grondslag van deze politiek zou zijn veroordeeld.

Men moet dus een allesomvattende prijsbeheersing invoeren, waarbij feitelijk niets ongeregeld mag blijven en wat uiteraard een uiterst rigoureuze controle met zich brengt. Daarnaast moet men echter ook, zoals dit thans in vele bedrijfstakken reeds geschiedt, de winstmarges gaan aantasten. Met deze uit monetair oogpunt noodzakelijke consequenties maakt men echter juist de oplossing, die er zou kunnen zijn als men de zaak industrieel zou willen aanpakken, onmogelijk.

Iedereen is het er over eens, dat er meer geproduceerd moet worden. Daarvoor is uitbreiding van de bestaande en oprichting van nieuwe productiemogelijkheden nodig. Dit is alleen te bereiken door initiatief van industrieën en door investering in kapitaalgoederen. Er, moet bereidheid zijn om risico's te nemen, om verantwoordelijkheid te dragen, om harde pioniersarbeid te verrichten.

Het heeft ons in het verleden niet ontbroken aan ondernemers, die er in slaagden belangrijke ondernemingen op te bouwen, waardoor zij, naast eigen profijt, welvaart en voorspoed in ons land brachten. Men mag gerust aannemen, dat deze er thans ook nog zijn en dat zij als iedere werkelijke industrieel er naar hunkeren om hun ondernemingen tot grotere productiviteit te brengen.

En, als men dan iedereen hoort beweren, dat onze productie moet worden verhoogd, ja, zelfs verwijten hoort van hoge ambtenaren, als de heer Kohnstamm, aan het adres van de industrie, dat men niet durft en geen voldoende initiatief heeft, dan vraagt men zich wel eens af, of het monetair beleid van onze Regering, hoe belangrijk dit ook is, niet te veel overheerst en onze industriële belangen niet te veel worden veronachtzaamd.

Zo zal bijv. de vermogensheffing monetair wel verantwoord zijn, maar uit een oogpunt van industrieel beleid is ze, zoals de heren van Sandick en Prof. Veraart onlangs in dit tijdschrift betoogden¹⁾, niet minder dan funest. Behalve, dat grote bedragen ten bate van de fiscus aan het bedrijfsleven worden onttrokken,

wordt een beroep op de kapitaalmarkt praktisch onmogelijk gemaakt.

De geldblokkering — al mag ze dan ook monetair noodzakelijk zijn — heeft, industrieel gezien, eenzelfde noodlottig effect. En precies hetzelfde geldt voor de beperking van de credietverlening. Er is, dat weet een ieder, kapitaalschaarste, maar men kan niet aan de ene kant de noodzakelijkheid van industrialisering en verhoging van productie prediken en tegelijkertijd aan hen, die dit ook inderdaad willen bewerkstelligen, de middelen onthouden, die zij als bloed in de aderen nodig hebben.

In ditzelfde licht zou ik ook de loon- en prijspolitiek van heden willen beschouwen. Het gaat heus niet en zelfs niet in de eerste plaats om den ondernemer, den kapitalist of hoe men hen wil noemen. Veel belangrijker is het voor de grote groep van arbeiders, die een loonstop moeten ondergaan met als enige compensatie de vage toezeggingen en de krampachtige pogingen om met alle middelen, die men kan aanwenden en ten koste van veel protesten en tegenwerking, een aantal prijzen te verlagen.

Er wordt beweerd, dat de arbeidsprestatie van den arbeider nog belangrijker is dan vóór de oorlog. Zo simplistisch mag men dit zeker niet stellen. Want, om maar één punt te noemen: kan deze worden opgevoerd, als men als werkgever, na met de personeelsorganisaties tot overeenstemming te zijn gekomen omtrent de lonen en salarissen, bij de Rijksbemiddelaars moet bidden en smeken om een loon te mogen geven, dat uit een oogpunt van behoeftebevrediging nog vrijwel geen speling laat? Kan men den arbeider aan het verstand brengen, dat dit alles monetair noodzakelijk is en hem met een wissel op de toekomst enthousiast maken voor zijn werk?

En wat den industrieel betreft, kan men van dezen veel enthousiasme en ondernemingslust verwachten, wanneer hij voor de 4 pCt. beloning voor het kapitaal en de 2 pCt. ondernemerswinst, die hij vanwege de prijsbeheersing in zijn kostprijs mag calculeren, alle risico's en verantwoordelijkheden moet dragen en nimmer de kans krijgt om uit de winst zijn bedrijf verder op te bouwen?

Wil men onze productiviteit opvoeren, dan moet men in de eerste plaats de mogelijkheid openen om te verdienen. Men kan dit materialistisch, laag bij de grond, of misschien zelfs kortzichtig noemen, maar men zal er naar mijn mening toch rekening mee moeten houden. Zelfs al zou men in een verder stadium een groot gedeelte weer door belastingheffing afnemen, dan nog moet men uit psychologische overwegingen eerst laten verdienen. Hier ontstaat het conflict tussen het monetaire en het industriële beleid. Zonder echter tekort te willen doen aan de betekenis van de monetaire moeilijkheden, waarmee wij hebben te worstelen, meen ik daadwerkelijke belangstelling te mogen vragen voor het vraagstuk der arbeidsproductiviteit en de fundamentele factoren, die dit beheersen.

Men behoeft de spiraal: prijzen — lonen — prijzen, niet te vrezzen, wanneer de productie in dezelfde mate stijgt en men de prijzen blijft beheersen, niet door het drukken van de lonen en van de winsten, doch door de verhoging van de productie. Dan zal er ook geen inflatie zijn, want tegenover de vermeerdering van betaalmiddelen staat een evenredige vermeer-

¹⁾ Zie „Economische nood en financiële voorziening” door Prof. Dr. J. A. Veraart in „E.-S.B.” van 13 November 1946, blz. 744 (vgl. ook het ingezonden stuk van den heer J. Bartels onder dezelfde titel met naschrift van Prof. Dr. J. A. Veraart in „E.-S.B.” van 11 December 1946) en „De vermogensheffing ineens en het herstel onzer welvaart” door A. A. van Sandick in „E.-S.B.” van 27 November 1946, blz. 788.

dering van goederen, zodat de onderlinge verhoudingen gelijk blijven.

Het grote voordeel zit echter in het psychologisch effect. Tegen de tegenwoordige politiek gelden naar mijn mening dezelfde bezwaren als tegen de aanpassingspolitiek van de Regering Colijn: ze houdt geen rekening met de elementaire gevoelens van de mensen; ze drukt in plaats van dat ze verheft; ze zoekt het evenwicht ergens omlaag in plaats van omhoog; ze maakt de mensen chagrijnig in plaats van dat ze de arbeidsvreugde bevordert.

In alle bescheidenheid vraag ik mij dan ook af, of het voor het bereiken van de door allen gewenste verhoging der productie niet nodig is het accent meer op het industriële en minder op het monetaire beleid te leggen.

B. BÖLGER.

DE NEDERLANDSCHE KOOPVAARDIJ IN 1946.

Omvang der vloot.

Het beeld van de Nederlandsche koopvaardij in 1946, is een beeld van intense activiteit. Dat de in den oorlog uitgevaren schepen, zoo goed als dat ging, weder werden opgeknapt; dat schepen die voor de bondgenooten troepen hadden gevaren en voor Nederland voor dat doel niet meer noodig waren, werden omgebouwd; dat door de Duitschers gestolen schepen werden gelicht of opgespoord en weder vaarklaar gemaakt, en dat de schepen die ons land als herstelbetaling uit Duitschland ontving in gebruik werden genomen voorzoover zij in redelijken staat konden worden gebracht, spreekt wel van zelf. Belangrijker is het vertrouwen in de toekomst, dat spreekt uit de aankopen van bestaande, en de opdrachten voor nieuwe schepen, waartoe de reederijen in toenemende mate besloten naarmate het jaar voortschreed. Van dat vertrouwen gaf de Nederlandsche Regeering reeds tijdens den oorlog blijk door de bestelling of aankoop van schepen tot meer dan een kwart miljoen bruto register ton. Op dit oogenblik is weder een 300.000 ton, in binnen- en buitenland, in opdracht gegeven, en omvat het aankoopprogramma van gereede schepen bijna 400.000 ton. De tot dusver getroffen beslissingen en maatregelen zullen tot gevolg hebben, dat de Nederlandsche koopvaardijvloot in de tweede helft van 1947 op 80 pCt. van zijn voor-oorlogsch totaal komt te staan ¹⁾.

En dan staan wij nog maar aan het begin. Het langzame opleveringstempo en de hooge kosten van nieuw te bouwen schepen, grootendeels toe te schrijven aan materiaalschaarste en een groote vraag naar nieuwbouw op alle Europeesche werven, vertragen de totstandkoming, en in ieder geval de tenuitvoerlegging van grootscher plannen.

Het vertrouwen in de toekomst, dat hieruit spreekt, is beheerscht zelfvertrouwen. Een andere basis is er trouwens niet. Zeker, er is op het oogenblik een acuut gebrek aan scheepsruimte, er is in de wereld lading genoeg te vervoeren om de Nederlandsche vloot als zij dubbel zoo groot was emplooi te geven, en de vrachten zijn hoog. Dit zou den oppervlakkigen toeschouwer, die geen rekening houdt met groote oponthouden in de havens, hooge reparatiekosten en andere lasten, en de noodzaak van afschrijving op de gestegen vervangingswaarde der schepen, voor het tegenwoordige tot verkeerde conclusies kunnen leiden.

Voor de toekomst houdt deze toestand van het oogenblik echter voor leek noch insider ook maar

eenige indicatie in. Reederijen moeten werken met objecten, die een twintig- tot dertigjarigen leeftijdsduur hebben, en waarin op dit oogenblik enorme bedragen moeten worden geïnvesteerd. De garantie, of zelfs de redelijke zekerheid, dat deze investeringen op den langen duur rendement zullen afwerpen, kan niemand geven. De prijs van de diensten van den vervoerder ter zee, de vrachtprijs, komt — „n'en déplaise” de oppervlakkiglijk wel veroordeelde vrachten-„conferenties” en „rate-agreements” — voor een goed deel tot stand op de markt, door het spel van aanbod en vraag. Men zou voor een verantwoorde „planning” als grondslag voor koopvaardijvlootprogramma's derhalve moeten beschikken over gegevens betreffende de sterkte en samenstelling van de koopvaardijvloeten der wereld en hun relatieve invloeden in de verschillende trafieken, wat het aanbod betreft; en wat de vraag betreft, over gegevens aangaande den omvang van het totaalvervoer en het volume van elk der verkeersstroomen — en dat alles over een periode van jaren, van nu af te rekenen. Dit is voorloopig uitgesloten.

De aanbod- en vraagzijde.

De toestand wordt getypeerd door twee gegevens. Het eerste is, dat de wereldvloot van vandaag een kwart groter is dan in 1939, en dat door den wonderbaarlijken aanbouw in de Vereenigde Staten en de groote verliezen der traditioneele koopvaardijlanden het surplus zich in handen der Vereenigde Staten bevindt. Het tweede is, dat de koopvaardijlanden zich — gelijk voor Nederland reeds bleek, doch in sterkere mate aan den dag treedt bij Engeland en Noorwegen — met groote energie toeleggen op den nieuwen aanbouw van schepen. Het onvermijdelijke gevolg zal zijn, dat de wereldkoopvaardijvloot over eenige jaren in absolute zin zeer veel groter zal zijn dan in 1939.

Maar er is geen redelijk mensch — en thans komen wij op de vraagzijde —, die kan aantonen, dat over eenige jaren het wereldverkeer zal blijken daarmede gelijken tred te houden. Men kan daarover pessimistisch of optimistisch zijn. De pessimisten zullen wijzen op de kunstmatigheid van de UNRRA-vervoeren en van de ongewone kolentransporten van de Vereenigde Staten naar Europa, en met vrees het moment tegemoet zien, dat deze „steun aan de markt” komt te vervallen. De optimisten koesteren verwachtingen van de wegneming van handelsbelemmeringen, o.a. als gevolg van de „International Trade-Organization”, en van een steeds toenemende internationale uitwisseling van goederen.

Onder deze omstandigheden is het uitgangspunt, dat het wereldverkeer spoedig den omvang van 1939 zal evenaren, zoo goed, of zoo slecht, als ieder ander. Wanneer wij hiervan dan een oogenblik uitgaan, doemt onmiddellijk de moeilijkheid op, dat — en dit staat in ieder geval vast — althans aanvankelijk de goederenstroomen in de wereld, geheel anders en in geheel andere volumes door elkaar zullen loopen als voorheen, als gevolg van de in en door den oorlog sterk gewijzigde politieke en economische wereldstructuur. Voor trampschepen, welker arbeidsterrein de wereld is, telt deze omstandigheid niet zoo sterk. Het karakteristieke van de Nederlandsche koopvaardij is echter de lijndienst; zij had zich in toenemende mate in bepaalde trafieken vastgezet, zij dreef op goederenstroomen, die thans soms niet of nauwelijks meer bestaan. Drastisch zijn de verhoudingen verstoord. Het inkomende bulkvervoer van grondstoffen, steunde op het zooveel minder volumineuze maar dikwijls beter betalende uitgaande vervoer van fabriekaten en halfabriekaten, dat het geheele Europeesche achterland aan de Nederlandsche koopvaardij toevoerde; voor Nederland dik-

¹⁾ Op 1 September 1939 was de vlootomvang 2.854.000 B.R.T.
Op 1 September 1945 was de vlootomvang 1.600.000 B.R.T.
In de tweede helft 1947 zal de vlootomvang ca. 2.300.000 B.R.T. zijn.

wijls en voor Engeland steeds aangevuld met uitgaande kolenladingen. Thans is er een dubbele druk op het inkomend vervoer, nu de Vereenigde Staten met een vervoer van circa 2 miljoen ton per maand als kolen-exporteurs naar Europa optreden, en voor Nederland het uitgaande vervoer, voorzover dat steunde op Duitschland, is weggefallen.

Hoewel dit een ruw beeld is van de situatie, is het duidelijk dat, wanneer straks verruiming van de vrachtenmarkt en vrachtdaling optreedt door vermindering van vervoer of grotere toeneming van tonnage dan van behoefte, het land dat de minste tonnage in ballast behoef uit te zenden, bij overigen niet te veel uiteenlopende omstandigheden (kostenfactoren e.d.), den langsten adem heeft.

En het is daarom, dat de Nederlandsche koopvaardij een redelijken heropbouw van Rijn- en Roergebied als industriecentra, evenals onze groote havens en zooveel meer bewerkers van welvaart voor Nederland, als levensvoorwaarde vereischt. Dat dan ook de Duitsche scheepvaart weer op de wereldzee zou verschijnen, zou ons persoonlijk, veiligheidsoverwegingen buiten beschouwing gelaten, geen vrees inboezemen, zoolang de — gecontroleerde — zekerheid bestaat, dat alle vlaggen onder gelijke voorwaarden gelegenheid hebben een aandeel in het Duitsche zeevervoer te erlangen.

Samenstelling van de vloot.

Wij zagen, dat als reeders en Regeering van nu af aan stilleten zouden zitten, in den loop van het volgend jaar de vloot in ieder geval op 80 pCt van het vorig oorlogsche cijfer zou komen te staan, en dat wanneer in dit tempo wordt voortgegaan, de tonnage het cijfer van 1939 spoedig zal overschrijden.

Deze constatering komt eerst in het juiste licht, wanneer men in het oog houdt, dat over eenige jaren de helft van de Nederlandsche vloot zal zijn vernieuwd, hetgeen beteekent sneller in voortstuwing dus groter in prestatie, en wanneer men voorts rekening houdt met het feit, dat het nieuwe tonnagecijfer tot stand komt practisch zonder passagiersschepen. Trekt men de in en na den oorlog verloren passagiers-tonnage af van de totale voor-oorlogsche scheepsruimte, dan wordt het 1947-percentage 97, i.p.v. 80 pCt. Met de vrachtvarende vloot staan wij dus reeds op den drempel van de uitbreiding boven vooroorlogsch niveau.

Of de 24 passagiersschepen, die in den oorlog gingen, alle zullen worden vervangen (de 21.000 ton groote „Willem Ruys” is gelijk bekend in Vlissingen nog in afbouw), is nog niet te zeggen. Afgezien van de vraag, welke toekomst aan het passagiersvervoer ter zee kan worden toegedacht, zijn de kosten van den bouw van groote mailschepen op het oogenblik prohibitief.

Scheepvaart-luchtvaart.

Het is hier misschien de plaats, aan de verhouding tusschen luchtvaart en scheepvaart een enkel woord te wijden. Het is, meenen wij, een populair misverstand om van concurrentie tusschen luchtvaart en scheepvaart te spreken. Het luchtverkeer is supplement veeleer dan concurrent van de scheepvaart. Het is misschien te vroeg om te constateeren, dat in het vervoer van *massagoederen* het vliegtuig het zeeschip niet kan vervangen. Bepalen wij ons tot het citeeren van deskundigen, die meenen dat economisch goederenvervoer per vliegtuig althans voor het oogenblik niet mogelijk is²⁾. Men baseert deze opvatting op het feit, dat de verhouding tusschen *deplacement* en weerstand voor zeegaande vrachtschepen 15 maal gunstiger is dan de verhouding van lift tot weerstand bij groote vrachtvliegtuigen.

Maar het is zeker te vroeg om vast te stellen, dat de vliegmaschine het zeeschip in het *passagiersvervoer* overbodig zal maken. In een tijd van schaarschte aan transportmiddelen zijn vliegtuig en zeeschip maanden van te voren volgeboekt. Maar reeds melden de vakbladen, dat in het transatlantisch verkeer de boekingen door de lucht afnemen naarmate er meer passagiersschepen in de vaart komen. Men moet onnatuurlijke invloeden van gezonde tendenties onderscheiden, overigens geen gemakkelijke taak. In ieder geval zal er altijd wel vrachtgoed door de lucht vervoerd worden, en zullen er altijd wel passagiers per schip zijn, die géén haast hebben, en reizen om het genot van het reizen, het zien van vreemde landen in volle comfort. Hoofdzaak is hier echter, dat geen onnatuurlijke bevoorrechtiging van de eene bedrijfstak boven de andere plaatsvindt, m.a.w. bijvoorbeeld, dat de luchtvaart niet door middel van overheids subsidies de ongesubsidieerde scheepvaart zou bedreigen, of vice versa.

Moet dus een synthese tusschen luchtvaart en scheepvaart mogelijk zijn, dan is daar nog de kwestie van de verhouding tusschen luchtvaartmaatschappijen en scheepvaartmaatschappijen. In Engeland, in de Vereenigde Staten, in Nederland leeft de „wings for ships” gedachte sterk. De Regeeringen — ook onze Regeering — staan afkeerig tegen concessies aan scheepvaartmaatschappijen in concurrentie met de bestaande luchtvaartondernemingen, en terecht. Het zou ons te ver voeren daarop thans dieper in te gaan; genoeg zij, dat de Nederlandsche Regeering zeker niet afkeerig staat tegenover een nauwe samenwerking tusschen de K.L.M. en de belanghebbende reederijen. Zijn luchtvaart en scheepvaart inderdaad suppletoire elementen, dan zou niets wenschelijker zijn dan een dergelijke innige samenwerking³⁾.

Dit artikel bedoelt een terugblik te geven op een achter ons liggend tijdvak, het eerste volle jaar waarin wij in vrijheid orde op onze economische huishouding — waarvan scheepvaart een plechtanker is — konden gaan stellen. Maar deze terugblik, waarin gewaagd kon worden van groote en geslaagde activiteit, heeft slechts betekenis door de visie op de toekomst.

Het vertrouwen, dat die visie kenmerkt, steunt — ondanks alle in den breede aangevoerde onzekerheden — niet op losse gronden. Het is tenslotte het vertrouwen in de zekerheid, dat wij een zeevarend volk zijn, en dat willen blijven. Die zekerheid hebben wij, met Engeland, met Noorwegen, met Griekenland, vóór op andere landen, al mogen die dan een grotere koopvaardijvloot bezitten of een vloot ambieeren. Vloten, die al te onstuimig gegroeid zijn, hebben de eigenschap snel te verouderen en in de „kwaliteitsvaart” geen rol te spelen. Zeelieden, die in den oorlog in een „stoomcursus” aan den wal het vak hebben geleerd, keeren weer naar hun fabrieken terug. In landen, welker kostenpeil stukken boven dat hunner concurrenten ligt, kunnen enorme subsidies niet tot in lengte van dagen worden gegeven. Het is ondenkbaar, dat de miljoenen van Europa permanent verstoken zullen blijven van de mogelijkheid om te leven, een mogelijkheid die slechts geschapen kan worden door toevoer van grondstoffen en betaling daarvan door uitvoer van de producten hunner arbeid, resulteerend in overzeesch transport. En, ten laatste maar niet tenminste, zijn er volken als het Nederlandsche, waar het reeden en waar het varen een vak is, dat van oudsher wordt verstaan door reeders en zeelieden, waar gestreefd wordt naar arbeidsvrede door goede sociale voorziening en redelijk comfort aan boord, en waar dus nieuwe wegen zullen worden gevonden, als de oude minder bevaarbaar worden.

Mr. J. J. OYEVAAR.

²⁾ Zie ook: „De wilde luchtvaart in Amerika” in „E.-S.B.” van 9 October 1946, blz. 652 e.v.

³⁾ Vgl. ook „Scheepvaart-luchtvaart” door J. E. van Tijen in „E.-S.B.” van 18 December 1946, blz. 847 e.v.

DE NEDERLANDSCHE HANDELSPOLITIEK SINDS DE BEVRIJDING.

Het rechtstreeksche karakter van de huidige handelspolitiek.

Wie over handelspolitiek spreekt, dient zich ervan bewust te zijn, dat deze term thans een geheel anderen inhoud heeft dan voorheen. In de decennia, die aan den eersten wereldoorlog voorafgingen, heerschte het prijsmechanisme oppermachtig. Dank zij de groote verbreiding van den gouden standaard bleven de schommelingen der wisselkoersen in het algemeen binnen zeer enge grenzen, zorgde de betalingsbalans voor zichzelf en vormden alle prijzen in de wereld een samenhangend geheel. Dit neemt niet weg, dat de prijsniveau's in de afzonderlijke landen aanmerkelijke verschillen konden vertoonen, hoofdzakelijk als gevolg van een ongelijken trap van economische ontwikkeling. Ook liepen de prijzen van eenzelfde goed in verschillende landen veelal sterk uiteen als gevolg van moeilijke verplaatsbaarheid of hooge transportkosten. Deze oorzaken, die ook binnenlandsche prijsverschillen kunnen mogelijk maken, vormden een soort van natuurlijke bescherming van duur voortbrengende landen. Naast deze natuurlijke bescherming kon dan nog een kunstmatige komen in den vorm van invoerrechten; deze maakten voor sommige producten een prijspeil en daarmede een productie mogelijk, welke zonder deze hulp geen stand zouden kunnen houden.

Thans staan de afzonderlijke volkshuishoudingen, elk met haar overschotten en tekorten aan goederen, veel lossers naast elkaar dan vroeger. In die landen, welke, zooals Nederland, ernstig hebben geleden onder den oorlog, hebben de tekorten een abnormaal grooten omvang aangenomen en zijn zij uitermate dringend van aard, terwijl omgekeerd de beschikbare overschotten gering zijn. Deze situatie drukt haar stempel op de handelspolitiek.

Het scheppen van „kunstmatige” prijsverschillen, met de bedoeling een indirecten invloed uit te oefenen op het verloop der goederenstromen, is op den achtergrond geraakt. In de zoojuist bedoelde landen is de handelspolitiek er thans vooral op gericht het evenwicht op de betalingsbalans, dat vroeger automatisch tot stand kwam, te handhaven door het bedrag der samenstellende posten onder toezicht te stellen. Met betrekking tot den buitenlandschen handel beteekent dit, dat ten aanzien van elk land afzonderlijk, hetzij autonoom, hetzij langs den weg van onderhandeling, wordt vastgesteld, welke goederen van daar zullen worden ingevoerd en welke goederen daarheen zullen worden uitgevoerd. Aldus is het de handelspolitiek, die — met gedeeltelijke opzetting van het prijsmechanisme — de samenstelling van den internationaal handel van bovenaf bepaalt, zelfs indien de afwikkeling van het handelsverkeer, binnen het door de handelspolitiek gestelde kader, wordt overgelaten aan den particulieren handel.

De positie van Nederland.

Ten tijde van de bevrijding kende Nederland praktisch geen buitenlandschen handel meer, noch met overzeesche landen, noch met de over land bereikbare gebieden van de gewezen Deutsche invloedssfeer. Het herstel van de buitenlandsche economische betrekkingen over te laten aan „het vrije spel der maatschappelijke krachten” was uitgesloten. De omstandigheid, dat er op de buitenlandsche markten van Nederlandschen kant om te beginnen alleen vraag naar en geen aanbod van goederen zou zijn, maakte invoer op crediet en een straffe deviezen-reglementeering noodzakelijk. Om geen tijd te verliezen moest de buitenlandsche handel gedurende een korten overgangstijd vrijwel geheel

in handen van den Staat worden gelegd. De Nederlandsche regeeringsorganen, zooals de bekende „missie Steenberghe” in de Vereenigde Staten, (waaronder ressorteerden de „Netherlands Purchasing Commission” en het „Netherlands Food Purchasing Bureau”), alsmede de „Administration for Relief and Rehabilitation” in Londen, die in de oorlogsjaren buitenslands waren opgezet om de regeeringsaankopen te bewerkstelligen, moesten hun werkzaamheden voorshands nog voortzetten.

Uiteraard stond van den aanvang af vast, dat de gecentraliseerde regeeringsaankopen iets tijdelijks moesten zijn, en dat zoo spoedig mogelijk de kanalen van het normale handelsverkeer wederom bevaarbaar moesten worden gemaakt. Met enkele landen, in het bijzonder met België en Frankrijk, werd het handels- en betalingsverkeer al vroeg door middel van compensatiezaken op gang geholpen. Deze min of meer incidenteele uitwisseling van goederen op compensatiebasis was echter uiteraard slechts een noodoplossing.

Achtereenvolgens werden met een groot aantal landen handels-, betalings- en credietovereenkomsten gesloten, waarbij: 1e. een verrekeningskoers werd vastgesteld; 2e. een betalingsregeling werd overeengekomen; 3e. voor Nederland zoo mogelijk een crediet werd verkregen; 4e. gegarandeerde in- en uitvoercontingenten werden aanvaard. Het crediet en de regeling van het handelsverkeer werden daarbij zoo op elkander afgestemd, dat de betalingsbalans — alle overige posten in aanmerking genomen — op een zoo bevredigend mogelijke wijze in evenwicht zou zijn.

Het treffen van het geheele handels- en betalingsverkeer omfattende regelingen lag in het bijzonder voor de hand ten aanzien van die landen, waar, evenals in Nederland, uitgebreide autonome maatregelen op dit gebied zijn getroffen. Waar dit niet het geval is, zooals bijv. in de Vereenigde Staten, in Canada en in Zuid-Afrika, is het over en weer toekennen van verdragscontingenten niet goed mogelijk, omdat bij de tegenpartij de noodzakelijke administratieve grondslag ontbreekt.

De nieuwe vorm der betalingsovereenkomsten.

Het gebonden betalingsverkeer werkte vóór den oorlog met clearingovereenkomsten. De debiteuren storten in eigen land in eigen valuta op de clearingrekening van het land hunner crediteuren. Deze laatsten ontvingen betaling, zoodra uit het land der debiteuren bericht van storting op de clearingrekening was ontvangen, mits op de clearingrekening in het eigen land de vereischte middelen aanwezig waren. Op dit punt nu deed zich een eigenaardige moeilijkheid voor. Ook wanneer de clearingrekening gemiddeld in evenwicht was, vertoonde zij regelmatig in één van beide landen een „spits”, terwijl in het andere land de crediteuren op betaling moesten wachten.

De nieuwe, na-oorlogse vorm van betalingsovereenkomsten voorziet in dit bezwaar, doordat van den aanvang af over en weer tot een gelijk bedrag manipulatiecredieten worden verleend. Deze credieten worden in het vakjargon vaak aangeduid als de „swing”; in het Nederlandsch zou men ook kunnen spreken van schommelfondsen, omdat aan weerszijden als het ware fondsen in vreemde valuta ter beschikking staan, die het mogelijk maken de schommelingen in het betalingsverkeer op te vangen. Dank zij deze regeling beschikken beide landen van den aanvang af over een tegoed, waaruit zij hun schulden kunnen voldoen. Het betalingsverkeer kan dientengevolge formeel op dezelfde wijze worden afgewikkeld als bij een geheel vrij deviezenverkeer. Zoolang het betrokken manipulatiecrediet niet is uitgeput, zullen de debiteuren steeds in staat zijn hun crediteuren op elk door

dezen gewenscht tijdstip in vreemde valuta te voldoen. Is het manipulatiecrediet ten volle gebruikt en is het crediteurland niet bereid de credietruimte (tijdelijk) te vergrooten, dan zal men uiteraard, evenals bij de vooroorlogse clearingregelingen, wachtermijnen zien optreden.

Het is duidelijk, dat de schommelingen in het betalingsverkeer binnen de manipulatiecredieten behoren te blijven en dat, gezien van korte overbruggingstijden, een manipulatiecrediet niet mag worden gebruikt als financieringsmiddel ten behoeve van den invoer van het betrokken land. Geschiedt dit toch, dan zal te eeniger tijd het volledig belaste manipulatiecrediet moeten worden omgezet in een langdurig crediet, of zal dekking moeten plaatsvinden, hetzij in goud, hetzij in een voor het crediteurland aanvaardbare valuta. Overigens is het de taak der handelspolitiek de handelsovereenkomsten zoodanig op te zetten, of tijdig zoodanig te wijzigen, dat algeheele uitputting van één der manipulatiecredieten wordt vermeden.

Het is denkbaar, dat men het tegen elkaar wegschrapen van volledig belaste manipulatiecredieten zou aangrijpen als een middel om driehoeksverrekening mogelijk te maken. Van deze mogelijkheid is tot dusverre geen gebruik gemaakt ten aanzien van verdragen, waarin Nederland is betrokken, en, voorzover bekend, ook niet in andere gevallen. Wel staat Engeland in bepaalde gevallen toe, dat Nederland in Londen beschikbare pondensaldi gebruikt voor de financiering en aankopen in andere landen, bijv. Brazilië. Ook deze gedragslijn komt uiteraard neer op een overschrijding van de beperkingen van den strikt bilateralen opzet der huidige betalingsovereenkomsten. Hetzelfde kan worden gezegd van betalingen in Engelsche ponden aan Nederland door landen, die niet tot het Britsche Imperium behoren. Dit geschiedde tot dusverre alleen door Noorwegen.

Het behoeft geen betoog, dat de overheersching van het bilateralisme in hooge mate het weder op gang komen van den internationalen tusschenhandel belemmert. Zooals de zaken thans staan, bestaat groot gevaar, dat Nederland zijn belangrijke positie als tusschenhandelaar voor een belangrijk deel zal verliezen aan landen zonder of met minder ingrijpende deviezenmaatregelen, nl. aan de Vereenigde Staten en Engeland.

Betalingsovereenkomsten in den nieuwen vorm¹⁾ kwamen achtereenvolgens tot stand met België (21 October 1943, in werking getreden 10 September 1945), met het Vereenigd Koninkrijk (7 September 1945) en met tal van andere Europeesche landen, kort geleden met Italië (30 Augustus 1946) en Spanje (21 October 1946). In de meeste gevallen staat Nederland debet. Hierin weerspiegelt zich dus de moeilijke positie van onze betalingsbalans als gevolg van onze goederenongehongere en van het nog onvolledige op gang komen der uitvoer export.

In het verkeer met landen, zooals de Vereenigde Staten en Canada, welke geen deviezenreglementeering kennen, kan een betalingsregeling worden gemist. Doordat deze landen voorts bereid zijn den invoer uit Nederland op strikt commercieel verdragscontingenten niet noodig. Voor welke aankopen de door export of door het opnemen van crediet verkregen dollars zullen wor-

¹⁾ Als voorlooper van het nieuwe type betalingsovereenkomsten kan men beschouwen het Fransch-Britsche financieel accord van 4 December 1939. Hierin was echter aan de wederzijdsche credietverleening geen grens gesteld, met dien verstande, dat bij overschrijding van een bepaald bedrag (50 miljoen £ of 9 milliard francs) afdekking in drie procents schatkistbiljetten zou plaatsvinden.

De Fransch-Britsche overeenkomst werd als model gekozen bij het sluiten van de Nederlandsch-Britsche financieel overeenkomst van 14 Juni 1940, welke het betalingsverkeer regelde tusschen Nederlandsch-Indië en het sterlinggebied en ook steunde op onbeperkte wederzijdsche credietverleening. De grens, waarboven drie procents schatkistbiljetten zouden worden verstrekt, werd hierin gesteld op 5 miljoen £ of 38 miljoen Nederlandsch-Indische guldens.

den besteed, kan van Nederlandschen kant zelfstandig worden beslist. Vermeldenswaard is nochtans de door de Vereenigde Staten aan de credieten verbonden voorwaarde, dat uit de opbrengst uitsluitend aankopen en diensten in dit land zullen worden gefinancierd.

De praktijk van de huidige handelsverdragspolitiek.

In de tegenwoordige handelsovereenkomsten worden de totalen van in- en uitvoer op zoodanige bedragen vastgesteld, dat de betalingsbalans met elk land afzonderlijk, de overige te verrekenen posten in aanmerking genomen, in evenwicht blijft. Niet alleen echter is de omvang van het handelsverkeer in het geding, het is juist de samenstelling van de wederzijdsche in- en uitvoeren, die in de huidige handelsverdragen met veel zorg wordt geregeld. Het opmerkelijke hierbij is, dat de belangstelling van de onderhandelaars thans niet meer, zooals in tijden van overvloed, vooral uitgaat naar het vinden van uitvoermogelijkheden voor de eigen voortbrengselen, doch in het bijzonder naar de vraag, welk deel van de exportmogelijkheden van de tegenpartij men voor zich kan reserveeren.

Het ver doorgevoerde bilateralisme, dat de huidige handelspolitiek kenmerkt, brengt mede, dat op dit gebied thans veel meer werk moet worden verzet dan vroeger. Van een overeenkomst, waarbij over en weer tariefconcessies worden gedaan, verwacht men, dat zij eenige jaren ongewijzigd van kracht zal zijn. Een overeenkomst echter, die een nauwkeurige opsomming geeft van de goederen, die gedurende een tijdsruimte van twaalf maanden tegen elkander een tijdsruimte van twaalf maanden te veelal reeds gedurende haar looptijd moeten worden aangepast aan zich wijzigende vooruitzichten, en in ieder geval na afloop van den gestelden termijn opnieuw onderwerp van onderhandelingen moeten uitmaken in het licht van de dan beschikbare gegevens. Elk handelsverdrag van de hier behandelde soort kan nl. worden omschreven als een plan voor een samenstel van koppelverkoop. Veelal echter verloopt het handelsverkeer in de praktijk niet geheel volgens de plannen, zoodat het plan tusschentijds moet worden gewijzigd.

Het streven is de uitwisseling van goederen zoo gunstig mogelijk te doen verlopen, hetgeen in het bijzonder beteekent, dat de in beperkte mate beschikbare exportgoederen, zooals bijv. de Nederlandsche cokes, in die landen als ruilobject worden gebruikt, waar de grootste tegenprestatie kan worden bedongen. Wat als grootste tegenprestatie moet worden beschouwd, kan niet alleen worden bepaald door geldbedragen met elkaar te vergelijken, doch moet mede worden beoordeeld naar de nooden onzer volkshuishouding. Zoo zal de voorziening der bevolking met goederen, die min of meer als luxe kunnen worden beschouwd, moeten worden achtergesteld bij het verkrijgen van grondstoffen voor de exportindustrie. Deze grondstoffen immers maken het mogelijk arbeidskracht te exporteeren, hetgeen voor een land met de Nederlandsche economische structuur op zeer groote schaal moet geschieden, wil het in staat zijn aan zijn bevolking een redelijk welvaartspeil te bieden.

De moeilijkheid is, dat de overwegingen, die voor Nederland gelden, ook voor de meeste andere landen van toepassing zijn. Zoo zal het buitenland ons over het algemeen de goederen, die voor onze wederopbouw noodig zijn, niet willen afstaan in ruil voor bloembollen. Wil men deze laatste kunnen exporteeren, dan zal men in de meeste gevallen genoegen moeten nemen met een tegenprestatie in goederen, die hier te lande kunnen dienen voor de veraangenaming van het leven, doch zonder welke men het ook heel goed kan stellen; men denke bijv. aan Fransche parfums en dergelijke.

Bij het vaststellen van de verdragscontingenten,

zowel van de uit te voeren als van de in te voeren goederen moet, nog afgezien van de inzichten en belangen van de tegenpartij, rekening worden gehouden met een zeer groot aantal factoren. Welke goederen kunnen voor uitvoer beschikbaar worden gesteld? Mag de voortbrenging van bepaalde uitvoergoederen worden uitgebreid door hiervoor met voorrang grondstoffen beschikbaar te stellen, en ten koste van welke andere te produceren goederen moet dit dan geschieden? Welke goederen moeten zoo mogelijk worden ingevoerd en wat is daarbij de volgorde van urgentie?

Men kan ten aanzien van deze vragen zonder veel moeite een algemeene richtlijn aangeven. In de eerste plaats moet worden gezorgd voor de primaire behoeften der bevolking en voor het herstel der volkshuishouding. Zoodra men deze algemeene richtlijn wil concretiseeren, stuit men echter op een aantal vragen. Bovendien zijn met betrekking tot die vragen verschillende ministeries competent. Teneinde nu toch de noodzakelijke coördinatie te waarborgen, is op 1 Juli 1945 het „Directoraat-Generaal van de Buitenlandsche Economische Betrekkingen” ingesteld, dat weliswaar ressorteert onder den minister van Economische Zaken, doch dat in zijn werking een interdepartementaal orgaan is. In het algemeen vinden de handelspolitieke onderhandelingen met het buitenland plaats onder leiding van den directeur-generaal of van één der directeuren van de Buitenlandsche Economische Betrekkingen.

In de coördinatie wordt tot op zekere hoogte ook Nederlandsch-Indië betrokken. Vóór den oorlog was het gebruikelijk, dat in de Nederlandsche handelsverdragen tevens de belangen van Indië werden behartigd. Na September 1939, en in het bijzonder na Mei 1940, leidden de omstandigheden er toe, dat Indië zelfstandig voor eigen zaken zorgde. Hoewel de regelmatige verbanden tusschen 's Gravenhage en Batavia intusschen weer zijn hersteld, zou het toch denkbaar zijn, dat Nederland en Nederlandsch-Indië er van afzagen gemeenschappelijk handelspolitieke verdragen te sluiten en gemeenschappelijk te onderhandelen. Deze gedragslijn zal echter niet licht worden gevolgd, aangezien voor beide partijen voordeelen verbonden zijn aan een gemeenschappelijk optreden. Ook de jongste handelsverdragen behartigen zowel de belangen van Nederland als die van Nederlandsch-Indië.

De invoerrechten in de wereld van na den oorlog.

De goederenhonger, die in de na-oorlogsche wereld vrijwel overal heerscht, heeft de invoerrechten tijdelijk geheel naar den achtergrond geschoven. In verschillende landen, o.a. in Nederland, werd de heffing van invoerrechten tijdelijk gestaakt, ten einde de voorziening in het binnenland tegen zoo laag mogelijke prijzen te doen plaatsvinden.

Wat de invoerrechten betreft in landen, waar de heffing niet werd geschorst, kan worden opgemerkt, dat rechten, die vroeger prohibitief waren, dit karakter thans missen, omdat de binnenlandsche nijverheid niet in staat is te voorzien in de geheele behoefte. Invoer tegen hooge prijzen is dientengevolge mogelijk geworden, tenzij contingentteeringsvoorschriften den invoer toch onmogelijk maken. In deze situatie zal verandering komen, zoodra het huidige tijdperk van schaarschte ten einde loopt. Dan zal het invoerrecht opnieuw een belangrijke plaats gaan innemen in de autonome handelspolitiek der afzonderlijke landen en in de handelsverdragspolitiek.

Het merkwaardige feit doet zich intusschen voor, dat de invoerrechten, hoewel zij op het oogenblik slechts van weinig belang zijn voor het feitelijke verloop van den buitenlandschen handel, toch in Nederland sinds de bevrijding groote belangstelling genieten. De oorzaak van deze tegenstrijdigheid ligt in de eerste plaats

in de omstandigheid, dat Nederland en de Belgisch-Luxemburgsche douane-unie zich bij overeenkomst van 4 September 1944 verplichtten een gemeenschappelijk tarief van invoerrechten in te stellen tegenover derde landen en deze rechten in het onderlinge verkeer te doen vervallen. Het gemeenschappelijk tarief is na langdurig overleg gereed gekomen en zal binnen afzienbare tijd in werking kunnen treden, uiteraard na goedkeuring door de volksvertegenwoordiging in beide landen.

Een tweede oorzaak, waardoor de invoerrechten in de belangstelling worden betrokken, vormen de Amerikaansche voorstellen voor een internationale conferentie over handel en werkgelegenheid. Deze voorstellen, die in December 1945 werden gepubliceerd, bevatten twee hoofdgedachten. In de eerste plaats wil de Amerikaansche Regeering komen tot een „charter of the International Trade Organisation of the United Nations”. Dit handvest zal de normen moeten bevatten, welke bij de regeling van het internationale economische verkeer in acht dienen te worden genomen, alsmede de statuten van de „International Trade Organisation”. De eerste voorloopige besprekingen over dit onderwerp tusschen 18 landen hebben te Londen plaatsgevonden van 15 October tot 26 November 1946²⁾.

De tweede hoofdgedachte, naar de verwezenlijking waarvan de Amerikaansche Regeering streeft, is een multilaterale overeenkomst tot verlaging van invoerrechten en vermindering van andere handelsbelemmeringen. Deze overeenkomst zou in eersten aanleg tot stand moeten komen tusschen de negentien landen, die zijn uitgenoodigd voor de voorbereidende besprekingen, doch vervolgens moeten worden uitgebreid tot alle landen. Zooals de plannen thans staan, zullen de onderhandelingen over de multilaterale tariefovereenkomst in het voorjaar van 1947 aanvagen. Met de voorbereidingen is men in de betrokken landen reeds geruimen tijd bezig. Hier te lande werd ten behoeve van de verzameling van tariefdesiderata o.a. een beroep gedaan op de organisaties van het bedrijfsleven.

Multilaterale regelingen.

De Amerikaansche voorstellen tot instelling van een „International Trade Organisation” betreffen de internationale samenwerking op economisch gebied in de toekomst. Tot op zekere hoogte vallen hiertoe ook te rekenen de overeenkomsten van Bretton Woods, welke zich ten doel stellen aan de wereld weer een vrij internationaal betalingsverkeer te geven. Voor de praktijk van het betalingsverkeer hebben deze overeenkomsten, waartoe ook Nederland is toegetreden, tot dusverre nog geen betekenis. Ook in het heden echter bestaat er reeds velerlei internationale samenwerking, waaraan ook door Nederland wordt deelgenomen. Het zou te ver voeren hier uitvoerig op in te gaan. Er moge worden volstaan met een korte vermelding van de grondvraagstukken, twee in getal, die op dit gebied de aandacht vragen, en met een opsomming van de organen, waarin de handelspolitieke samenwerking op multilateralen grondslag haar belichaming vindt.

Het eerste algemeene vraagstuk, dat op elk afzonderlijk terrein telkens weer ter tafel komt, is dat van de tegenstelling tusschen nationale autonomie en internationaal gezag. Het wezen van elke internationale regeling is gelegen in de beperking van de autonomie. De vraag is echter, met welke mate van beperking de afzonderlijke staten zich in een bepaald geval accoord verklaren. Gebrek aan vertrouwen in de onpartijdigheid der internationale organen en het verlangen zich de mogelijkheid voor te behouden op te komen voor de onmiddellijke belangen van de eigen volkshuishouding,

²⁾ Zie ook: „Goederenovereenkomsten” door Prof. Dr. E. de Vries in „E.-S.B.” van 27 November 1946.

zijn nog steeds ernstige hindernissen op den weg naar een doeltreffende internationale samenwerking tot oplossing van concrete vraagstukken.

In de tweede plaats moet worden opgemerkt, dat de huidige internationale samenwerking vooral betrekking heeft op de overwinning van de moeilijkheden, welke verband houden met den overgang van oorlogs- naar vrede-economie. De vraag, hoe de opbouw van de internationale economische samenleving op den duur zal moeten zijn, blijft hierbij meestal op den achtergrond.

Thans overgaande tot een opsomming van de organen der internationale samenwerking zij in de eerste plaats herinnerd aan het bestaan van internationale regelingen voor schaarsche producten. In den oorlog ontstonden de zgn. „combined boards”, waarin de Vereenigde Staten en het Vereenigd Koninkrijk, en soms ook Canada samenwerkten om de voor de geallieerden beschikbare voorraden graan, tin, rubber, hout, huiden enz. in het belang van de oorlogvoering te verdeelen. De „combined boards” zijn verdwenen, maar hun taak wordt voortgezet door internationale organen, bijv. het „Tin Committee”, waarin een betrekkelijk groot aantal leden gezamenlijk de toewijzingen voor de verbruikslanden vaststellen. Bij de meeste van deze regelingen zit ook Nederland aan de onderhandelaarstafel.

In de tweede plaats kan worden genoemd het „Emergency Economic Committee for Europe” (E.E.C.E.), een lichaam met een adviseerende taak, dat aanbevelingen richt tot de betrokken regeeringen omtrent de productie en de verdeling van schaarsche goederen.

Verwant aan de E.E.C.E. zijn de E.C.O. en de E.C.I.T.O., beide met een beperkter werkteur, dat voldoende wordt aangeduid door den volledigen naam van deze lichamen: „European Coal Organisation” en „European Central Inland Transport Organisation”.

Volledigheidshalve zij in dit verband ook de Nederlandsche medewerking aan de U.N.R.R.A., de „United Nations Relief and Rehabilitation Administration”, vermeld.

Een zeer bijzondere vorm van internationale samenwerking tenslotte is de op 20 Maart 1945 te Parijs gesloten economische overeenkomst tot onderling overleg tusschen de Fransche Republiek, het Koninkrijk België, het Koninkrijk der Nederlanden en het Groot-Hertogdom Luxemburg. De op grond van deze overeenkomst ingestelde „Conseil Tripartite de Coopération Economique” is tot dusver tien maal bijeengekomen en heeft met haar vele commissies en sub-commissies zeer veel bijgedragen tot de goede onderlinge verstandhouding en het wederzijdsche begrip van de betrokken landen.

De beoordeeling van het handelspolitieke werk.

In vroeger tijd kende men den beginselstrijd over het vraagstuk van vrijhandel of bescherming. Deze strijd past niet meer in de huidige omstandigheden. De moeilijkheden, welke moeten worden overwonnen om de betalingsbalans op een bevredigende wijze sluitend te maken, noodzaken tot regeling van bovenaf. De handelspolitiek is thans in de eerste plaats een zaak geworden van techniek en doelmatigheid. Er moet naar worden gestreefd de deelenopbrengst en zo mogelijk op te voeren door de exporten in de juiste richting te leiden, en verder moet worden gezorgd voor een doelmatige verdeling van de uit verschillende bronnen ter beschikking komende deviezen over de verschillende bestedingsmogelijkheden.

Of deze taak naar behooren wordt verricht, onttrekt zich veelal aan de algemeene beoordeeling. Men ziet ten hoogste de uitkomsten van de onderhandelingen, zooals deze in de verdragscontingenten worden neergelegd, maar men weet niet welke andere mogelijkheden terwille van de bereikte uitkomsten werden opzij gezet.

Wel echter kan aan de hand van de lijst der tot stand gekomen verdragen worden vastgesteld, dat op dit gebied sinds de bevrijding een zeer groote hoeveelheid werk is verzet. Voorts is het van belang, dat dank zij de getroffen regelingen, het centrale aankopen van regeeringswege vrijwel geheel tot het verleden behoort, zoodat practisch het geheele buitenlandsche handelsverkeer door particuliere handelaren wordt afgewikkeld.

Drs. S. KORTEWEG.

DE PUBLIEKE KAPITAALMARKT IN 1946.

Op 7 Januari 1946 werd de Amsterdamsche Beurs weer geopend. Daardoor kon de bonafide effectenhandel, zij het aanvankelijk alleen in binnenlandsche obligaties en pandbrieven, worden hervat en werd tevens de basis gelegd voor het wederopnemen van het emissiebedrijf. Immers, voor een behoorlijke functioneering der kapitaalvoorziening van groote lichamen door middel van de publieke uitgifte van fondsen kunnen de effectenhandel en het centrale orgaan daarvan, de Beurs, niet worden gemist, aangezien deze door verzekering van de mobiliteit der in effecten belegde kapitalen de plaatsingsmogelijkheid van effecten sterk vergrooten.

De beperkingen, waaraan de beurshandel echter in het begin van dit jaar onderworpen bleef, waren van dien aard, dat nog niet aan normale uitgifte van fondsen kon worden gedacht.

De met ingang van 10 Mei ingevoerde Beschikking Beursverkeer 1946 schiep echter de mogelijkheid van een verlevendiging van den effectenmarkt en nam de laatste beletselen voor emissies, van andere voor nota-obligaties, weg. Op 17 Mei werd de eerste emissie van dien aard, t.w. die van f. 1.000.000 4 pCt. cumulatief preferente converteerbare aandelen en f. 800.000 aandelen B (waarvan de helft reeds was geplaatst) der N.V. Schokbeton, aangekondigd¹⁾.

Voordien was reeds een beroep op de publieke kapitaalmarkt gedaan door den Staat, in het kader van zijn monetaire saneeringspolitiek. Dit geschiedde in Januari door het openstellen van 'de inschrijving op 2½ pCt. 5-jarige spaarcertificaten en 3 pCt. 50-jarige inschrijvingen Grootboek 1946.

Bij de spaarcertificaten kon tot een bedrag van f. 300 worden ingeschreven met geblokkeerd geld, hetgeen, gezien de gewildheid van dit kortlopend papier, een gemakkelijk middel vormde om geblokkeerd geld vrij te maken door verkoop der verkregen stukken (waarbij het provenu niet wordt geblokkeerd). Voor een bedrag van f. 117.285.000 werden deze certificaten toegewezen.

Bij de grootboekinschrijvingen kon tot een onbeperkt bedrag met geblokkeerd geld worden ingeschreven, doch de niet-overdraagbaarheid tot 1 Maart 1949 maakte directe omzetting van geblokkeerd in vrij geld onmogelijk, zoodat de attractie alleen bestond in de mogelijkheid om voor geblokkeerd geld een beter renderende belegging te verkrijgen. De animo was dertienjarige en mede door de beperking van de de inschrijvingen verbonden de beperking van de bijzondere heffingen, niet bijzonder groot, zoodat de eerste maal van het aangeboden bedrag ad f. 2 milliard slechts f. 1.007.289.000 kon worden geplaatst. Bij de ten tweede male (van 4 t/m 16 Juni) opengestelde inschrijving kwam f. 823.335.000 binnen, zoodat een totaal van f. 1.830.624.000 werd bereikt.

Hiernaast kan als belangrijke emissie, eveneens met min of meer bijzonder karakter, nog worden genoemd

¹⁾ In Februari had reeds plaats gehad de uitgifte van f. 700.000 aandelen van de N.V. Verzekeringsmaatschappij De Nationale Unie, waarvoor geen notering ter beurze is aangevraagd.

die van f. 100 miljoen preferente aandelen B der Herstelbank, waarvan reeds f. 75 miljoen was geplaatst.

In vergelijking met de door den Staat en de Herstelbank geplaatste bedragen zijn de overige emissies nog van geringe beteekenis geweest. Dit blijkt uit onderstaande tabel.

Emissies van obligaties en aandelen in 1946.
(reële bedragen in duizenden guldens)

a. Nieuw geld.			
Obligaties:	Staat der Nederlanden	1.947.909	
	Andere overheidslichamen	3.750	
	Particuliere lichamen	3.850	
			1.955.509
			waarvan reeds
			geplaatst
Aandelen:	Herstelbank	100.188	75.000
	Particuliere lichamen	32.728	2.275
		132.916	77.275
			5.199
b. Conversies. Overheidslichamen			

Wanneer men ziet, dat in 1944 tot aan de sluiting der Beurs, door particuliere lichamen voor ruim f. 19 miljoen aan nieuwe obligatieleeningen en een even groot bedrag aan aandelen op de publieke kapitaalmarkt werd ondergebracht, zoodat het totaal der nieuwe emissies van het bedrijfsleven zelfs nog grooter was dan in 1946, dan komt men wel tot de conclusie, dat de emissiebedrijvigheid in dit jaar van wederopbouw nog wel heel gering is geweest.

Vergelijkt men de cijfers voor 1946 met die van een jaar als 1919 (eveneens het eerste volledige vredesjaar) dan ziet men een sprekend verschil. In 1919 bedroegen de overheidsemissies rond f. 665 miljoen, die van particuliere lichamen rond f. 545 miljoen, waarvan f. 475 miljoen aandelen en f. 70 miljoen obligaties, alle zuiver binnenlandsche uitgiften.

De oorzaken van het verschil liggen voor de hand. In 1919 was de economische positie van ons land, doordat het buiten den oorlog was gebleven, relatief gunstig, terwijl de kapitaalmarkt bijna geheel vrij was (het overheidsingrijpen beperkte zich tot den stok achter de deur bij de staatsleeningen). Thans is de situatie geheel anders. Onze economische positie is zorgwekkend en de kapitaalmarkt is direct of indirect aan beperkingen onderworpen.

De indirecte beperkingen zijn gelegen in het complex van regulerende maatregelen betreffende vestiging van bedrijven en den invoer van goederen. Wordt de vestiging of uitbreiding van een bedrijf niet toegestaan of wordt geen vergunning verleend voor den invoer van bepaalde kapitaalgoederen, dan heeft het aantrekken van kapitaal voor de financiering daarvan geen zin. Dit heeft in de practijk het merkwaardige gevolg, dat men zich zoozeer beijvert om bedrijfs- en invoervergunningen te verkrijgen, dat aan de regeling van de financiering pas in laatste instantie wordt gedacht. Zoodoende is men reeds niet zelden tot de teleurstellende ontdekking gekomen, dat de toestand op de kapitaalmarkt zeker niet zoo is, dat voor ieder project, dat goede kansen biedt, geld is te krijgen.

Tot de indirecte belemmeringen kunnen ook worden gerekend de monetaire blokkade, de reeds ingevoerde vermogensaanwasbelasting en de aanhangig gemaakte vermogensheffing ineens.

Door de blokkade is de beschikking over belangrijke bedragen, die voor belegging in nieuwe effecten zouden kunnen dienen, zeer beperkt. Geblokkeerd geld kan nl. slechts, voor inschrijving op emissies worden gebruikt, nadat de in Maart van dit jaar ingestelde investeringscommissie daartoe een vergunning heeft verleend en de inschrijvers bovendien individueel deblokkeering hebben gekregen, welke overigens alleen op fiscale gronden wordt geweigerd.

Hierbij valt nog te vermelden, dat vooralsnog het provenu der met geblokkeerd geld verkregen stukken bij verkoop daarvan eveneens wordt geblokkeerd.

De bijzondere heffingen zullen alle kapitaalbezitters, die niet voldoende staatsobligaties of vrij en geblokkeerd geld bezitten om die, te voldoen, voor de noodzakelijkheid plaatsen een deel van hun bezit te realiseren. Hierbij geeft men om verschillende redenen de voorkeur aan effecten en het is begrijpelijk, dat men in deze omstandigheden veelal niet aan uitbreiding van het effectenbezit denkt.

Op de grens van de indirecte en de directe belemmeringen staat de door de Overheid gevolgde politiek der lage rente. In den sector der obligatieleeningen snijdt deze voor leeningen met langen looptijd alle emissies boven 3½ pCt. af, terwijl men voor de staats- en andere overheidsleeningen naar 3 pCt. wil. De Conversie-leeningwet 1946 zal daartoe, wat de staatsleeningen betreft, de mogelijkheid openen.

Men kan over deze lage rentepolitiek verschillend oordeelen, maar niemand zal kunnen ontkennen, dat zij economisch tegen den draad ingaat en zolang de belegger niet op een of andere wijze gedwongen wordt om op leeningen met lage rente in te schrijven, zal hij er zich onder de huidige omstandigheden zoo lang mogelijk tegen verzetten. Intusschen heeft het recente uittreden van de overheidsfondsen uit het beleggersfront de kracht der oppositie van de institutioneele beleggers tegen lage rente wel verzwakt.

Officieele directe restricties ten aanzien van de uitgifte van obligaties en aandelen bestaan in Nederland nog niet, doch zij zijn begin November wel aangekondigd in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer betreffende het algemeen regeeringsbeleid. Inmiddels heeft echter De Nederlandsche Bank aan de zich met het verlenen van bemiddeling bij emissies bezig houdende instellingen via de Hoofdgroep Banken doen verzoeken niet tot het verlenen van die bemiddeling over te gaan, alvorens van haar mededeeling te hebben verkregen, dat tegen de emissie geen bezwaren bestaan. Sancties tegen het niet voldoen aan dit verzoek zijn er niet, maar er bestaat geen twijfel, of alle banken en commissionairs zullen zich, evenzeer als in de dertiger jaren met het officieuze embargo voor buitenlandsche emissies, dat ook van De Nederlandsche Bank uitging, naar dit verzoek gedragen.

Gezien de hierboven geschetste omstandigheden is de gang van zaken op de emissiemarkt alleszins verklaarbaar. Uit de gepubliceerde resultaten blijkt, dat men nog zeer gereserveerd staat tegenover de laag rentende obligatie. De 3 pCt. 32-jarige leening Zuid-Holland werd weliswaar ruim overteekend, doch de 3 pCt. conversieleeningen van Arnhem (39 jaar) en Haarlem (26 jaar) slaagden niet.

Bij de aandelen valt in de eerste plaats te vermelden, dat de uitgifte van de preferente aandelen B der Herstelbank, welke een door den Staat gearandeerd minimum- (tevens maximum-) dividend van 3½ pCt. geven en die dus te vergelijken zijn met niet-aflosbare obligaties, geheel met vrij geld volteekend was, zoodat het geblokkeerde geld niet aan de beurt kwam. Dit was vooral aan de belangstelling voor deze emissie van de zijde der institutioneele beleggers te danken.

Twee emissies van nieuwe ondernemingen werden een doorslaand succes, t.w. die van Schokbeton en die van de Autobandenfabriek Vredestein. Bij deze laatste emissie had zeker een gunstigen invloed, dat het hier ging om een onderneming, die met Amerikaansche samenwerking (Goodrich) tot stand was gekomen. Minder succesvol was de emissie van de Noordelijke Industrie voor Vezelverwerking en die van de Nederlandsche Matschappij voor de Walvischvaart.

Hoewel het aantal emissies van nieuwe ondernemingen nog gering was en de resultaten daarvan niet voldoende representatief kunnen worden geacht, krijgt

men toch wel den indruk, dat men ten aanzien van nieuwe fondsen tamelijk gereserveerd staat. Het mislukken van de emissie van aandelen der Maatschappij tot Vervaardiging van Stafmateriaal, een bestaande onderneming met een goed dividendverleden, is daarvoor mede een indicatie.

De claimemissies, afkomstig van enkele bekende ondernemingen, zooals Koninklijke Zwavelzuurfabrieken v/h Ketjen en Nederlandsche Kabelfabriek, gingen er bevredigend in, terwijl ook andere soortgelijke emissies geen moeilijkheden opleverden. Van een groote belangstelling voor deze emissies was echter zeker geen sprake, getuige de claimnoteringen.

De plaatsing van 3 pCt. pandbrieven, waarmede de hypotheekbanken zijn begonnen, loopt niet zoo erg vlot, om dezelfde redenen als bij 3 pCt. gemeentelijke conversieleeningen. De weerstand der beleggers tegen lagere rente brengt de hypotheekbanken bij haar rentepolitiek in een vrij moeilijke positie.

Over het geheel genomen, kan dus niet worden gezegd, dat de publieke kapitaalmarkt een opwekkend beeld vertoont. Voor een vlot herstel en een bevredigende nieuwe ontwikkeling van ons bedrijfsleven, waarbij inzonderheid valt te denken aan verdere industrialisatie, zal het van groote betekenis zijn, indien de publieke kapitaalmarkt ontlast kan worden van de belemmeringen, welke beletten, dat zij haar functie bij de kapitaalverschaffing op langen termijn naar behooren kan vervullen.

Een gunstige invloed op de kapitaalmarkt zal zeker worden uitgeoefend door de realisatie van buitenlandsche beleggingen, welke in dit jaar is begonnen; maar pas wanneer de heffingen achter den rug zijn, zal deze zich beter kunnen manifesteren.

D. C. RENOÏY.

DE AGRARISCHE PRIJSPOLITIEK NA DE BEVRIJDING.

In dit artikel zal getracht worden te komen tot een zoo objectief mogelijke analyse van de factoren, die richting hebben gegeven aan het prijspolitieke beleid, dat na de bevrijding op agrarisch gebied is gevoerd¹⁾. Dit brengt mee, dat zowel de argumenten, die vóór, als die, welke tégen de gevolgde politiek pleiten, om behandeling vragen, want het geheele complex argumenten lag ten grondslag aan het uiteindelijke beleid. Het beteekent echter niet, dat onderstaande beschouwingen hetzij een rechtvaardiging, hetzij een veroordeeling van de gevolgde prijspolitiek bedoelen in te houden.

Het veranderde milieu.

De doelstelling van de agrarische prijspolitiek tijdens de bezetting onderging na de bevrijding geen wijziging. Zij bleef: de benadering van een zoo evenwichtig mogelijke behartiging van de belangen van alle daarbij betrokkenen, waartoe vereischt werd, dat de prijzen zoo laag mogelijk werden vastgesteld, echter op een niveau, dat een rendabele productie waarborgde. Verder bleef de noodzaak aanwezig, de teelt van bepaalde producten uit overwegingen van voedselvoorziening te stimuleren. Als nieuw element voegden zich daarbij: exportoverwegingen (karwijzaad).

In verschillende opzichten bracht de bevrijding echter wijzigingen met zich in de factoren, die de methode van de prijspolitiek bepaalden. Ontwikkelde deze factoren zich gedurende de bezettingsjaren met toenemende intensiteit in een richting, die tot een steeds sterker ingrijpen noopte, na de bevrijding kon een verandering

daarin worden tegemoet gezien. De aangekondigde — en op korten termijn uitgevoerde — geldsanering zou de overtollige koopkracht voor een groot deel wegnemen, terwijl een ruimere goederenvoorziening kon worden verwacht. Als gevolg hiervan zou de zwarte markt voor voedingsmiddelen belangrijk aan betekenis inboeten, zoodat een grotere mate van vrijheid op het gebied van de agrarische prijsvorming niet ongemotiveerd scheen. Daar kwam bij, psychologisch zeer goed verklaarbaar, dat door het bedrijfsleven werd gehaakt naar het oogenblik, waarop de boeien zouden worden geslaakt, die tijdens de bezetting waren aangelegd en sterken aandrang in deze richting op de Overheid werd uitgeoefend.

Nog in een tweede opzicht trad na de bevrijding een gewijzigde situatie in op het gebied van de agrarische prijspolitiek. Gedurende de bezettingsjaren nam Duitschland vlot alle agrarische producten — vooral tuinbouwproducten — af, die door de Duitschers geacht werden, voor export in aanmerking te komen. Na de bevrijding viel dit afzetgebied weg, zoodat de export van tuinbouwproducten moest worden georiënteerd op andere landen, die voorheen belangrijke quanta afnamen. Omtrent de opnemingscapaciteit dezer markten tastte men, na zes jaren oorlog, aanvaankelijk bijna volledig in het duister.

Het is echter duidelijk, dat een relatief gering opnemingsvermogen van de buitenlandsche markten niet zonder invloed kon blijven op de methode van de in het binnenland te volgen prijspolitiek. In dat geval kon hien een relatief groot aanbod van de betreffende tuinbouwproducten worden verwacht, zoodat het wellicht niet noodig zou zijn, voor deze producten het bestaande maximumprijsstelsel nog langer te handhaven. Onder omstandigheden kon zelfs de vraag naar de noodzaak van een eventuele minimumprijsregeling aan de orde komen.

De economische factoren, welke de methodiek van de agrarische prijsvorming bepaalden, hadden dus na de bevrijding een meer dynamisch en gecompliceerd karakter gekregen. Tijdens de bezetting stond de noodzaak van maximumprijsregelingen buiten discussie, ten hoogste was verschil van opvatting mogelijk over het niveau van de vast te stellen prijzen. Na de bevrijding kwamen de beslissingen op het gebied van de agrarische prijsvorming meermalen in een ander vlak te liggen. Zij waren van anderen aard en kregen een grotere draagwijdte dan die, welke gedurende de bezettingsjaren aan de orde waren. Thans moest in vele gevallen worden beslist omtrent de noodzaak van een maximumprijsregeling als zoodanig, ja zelfs omtrent de noodzaak van een minimumprijsregeling (groenten, bloembollen).

Tegen dezen achtergrond wordt duidelijk, dat het agrarisch-prijspolitieke beleid na de bevrijding tot op zekere hoogte het karakter van een experiment kreeg. De factoren, die bij het nemen van een beslissing in aanmerking moesten worden genomen, kwamen in deze meer dynamische omstandigheden een werking, waarvan de intensiteit soms moeilijk vooraf nauwkeurig te bepalen was. De marge van onzekerheid omtrent het effect van de te nemen beslissingen, werd diensgevolge grooter dan tijdens de bezetting. Een decisie kon gemotiveerd zijn op grond van de gegevens, waarover werd beschikt op het moment, waagerv zij werd genomen, doch achteraf onjuist blijken, omdat een redelijkerwijze te verwachten prijsontwikkeling zich in werkelijkheid niet vóórdeed, zoodat op de genomen beslissing moest worden teruggekomen.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat verschil van meening omtrent de juistheid der te volgen prijspolitiek in de geschetste situatie in veel sterker mate mogelijk was dan in de daaraan vóórangaande bezettings-

¹⁾ Hierbij zal worden aangesloten aan de beschouwing over „De agrarische prijspolitiek tijdens de bezetting“, in „E.-S.B.“ van 18 December 1946, blz. 849.

jaren. De nadeelige gevolgen van een onjuiste beslissing waren voor de betrokkenen bovendien ernstiger van aard geworden.

De prijspolitiek ten aanzien van de akkerbouwproducten ²⁾.

In de akkerbouwsector vertoonde de gevolgde prijspolitiek na de bevrijding de minste wijziging, vergeleken met die, welke in de bezettingsjaren was gevoerd. Uitgangspunt bleven de kostprijzen, berekend door het Landbouw-Economisch Instituut. Deze ondergingen een sterke stijging, vooral omdat de Regeering na de bevrijding een loonpolitiek voerde, welke er in principe op gericht was, de loonen voor agrarischen arbeid op te trekken aan de loonen voor industrieelen arbeid ten plattelande (bouwvakarbeiders), die tot dat tijdstip op een niet onbelangrijk hooger niveau hadden gelegen.

De bedrijfseconomische normen, die aan de kostprijsberekeningen ten grondslag lagen, bleven eveneens dezelfde als tijdens de bezetting.

TABEL I.

Prijsindices van enkele representatieve akkerbouwproducten tijdens en na de bezetting

Producten	Prijs 1946 p. 100 kg	Index 1944 Basis 1940=100	Index 1946 Basis 1940=100	Index 1946 Basis 1944=100
Granen:				
Tarwe	20,50	115	177	155
Rogge	20,25	121	193	159
Haver	18,—	124	212	171
Peulvruchten:				
Groene erwten	23,—	140	184	131
Capucijners (blauwpeulen)	vrij	113	—	—
Bruine boonen (Noord-Holl.)	vrij	104	—	—
Witte boonen (Noord-Holl.)	vrij	104	—	—
Handelsgewassen:				
Koolzaad	45,—	212	273	129
Lijjzaad	30,—	178	215	120
Gerp. stroovlas	17,—	113	142	126
Knol- en wortel- gewassen:				
Cons.-aard. ¹⁾				
Kleiaard	6,40	131	188	144
Zandaard	5,90	144	214	148
Fabrieksaard	4,75	109	173	158.
Suikerbieten (to n)	38,50	186	275	148

¹⁾ De indices voor de zand- en klei-aardappelen zijn gebaseerd op den zoo goed mogelijk benaderden gemiddelden prijs van de prijsgroepen, waarin de zand- en klei-aardappelen zijn verdeeld. De prijzen 1946 zijn exclusief de leveringskosten, die tot 1946 in de V.B.N.A.-marge waren opgenomen (de prijzen golden voordien dus af boerderij), zoodat de aardappelrijzen in de verschillende jaren onderling vergelijkbaar zijn geworden.

Vergelijken wij, aan de hand van bovenstaande tabel, de indices van de prijzen der akkerbouwproducten, zoodaas deze voor 1946 zijn vastgesteld, met de indices, welke voor 1944 golden (basis in beide gevallen: 1940 = 100), dan blijkt, dat van 1944 op 1946 een vrij algemeene sterke prijsverhoging heeft plaatsgevonden. De prijsindices voor de suikerbieten en het koolzaad liggen ook in 1946 het hoogst, zij zijn dus de meest gestimuleerde gewassen gebleven. In de onderlinge prijsverhouding der gewassen in 1946 kan echter een wijziging worden waargenomen, vergeleken bij 1944. Dit blijkt, wanneer wij de indices berekenen van de prijzen 1946 op basis van de prijzen 1944 = 100. Duidelijk komt dan tot uiting, dat vooral de graanprijzen na de bevrijding relatief veel sterker verhoogd zijn, vergeleken bij de prijsontwikkeling tijdens de bezetting, dan de prijzen van de gestimuleerde gewassen (koolzaad en suikerbieten). De verhoging van de aardappelrijzen blijkt na de bevrijding iets minder sterk te zijn geweest, dan die van de granen. Gedurende de

²⁾ Terloops zij crop gewezen, dat bij de Prijzenverordening Granen, Zaden en Peulvruchten 1944-II, dd. 28 September 1945, een regeling werd getroffen, waarbij de prijzen dezer producten, oogst 1944, op hetzelfde peil werden gebracht, als in het eerder bevrijde Zuiden inmiddels was vastgesteld.

bezettingsjaren werd ten aanzien van de granen en de aardappelen een daaraan tegengestelde prijspolitiek gevolgd. Uit de prijzen van groene erwten blijkt het stimulerings-element eveneens te zijn verdwenen.

Uit het bovenstaande kan worden afgeleid, dat de prijspolitiek na de bevrijding zich heeft bewogen in de richting van een herstel van de onderlinge prijsverhoudingen tusschen de gewassen, zoodaas die vóór 1940 voorkwamen.

Ten aanzien van de prijspolitiek, die bij enkele producten of groepen van producten is gevolgd, kan het volgende worden opgemerkt.

1. De granen.

Tijdens de bezetting waren de boeren verplicht, de granen tegen in feite vaste prijzen te leveren aan het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten (AVA). Na de bevrijding werd besloten, de afleveringsverplichting aan het AVA op te heffen en den handel, hoewel niet geheel vrij in zijn gesties, weder in te schakelen. Dit leidde ertoe, dat de vastgestelde prijzen het karakter kregen van zgn. richtprijzen ³⁾, d.w.z. prijzen, die de Overheid met alle middelen waarover zij beschikte, trachtte te handhaven. De werkelijke prijzen konden er, zoowel naar boven als naar beneden, eenigszins van afwijken. Het bleek al spoedig, dat de prijzen voor den oogst 1945 (mede als gevolg van het bestaande veevoedertekort) permanent niet onbelangrijk boven de richtprijzen kwamen te liggen. Dit leidde ertoe, dat de Regeering zich in het voorjaar van 1946 genoodzaakt zag, tot wederinschakeling van het AVA over te gaan, waardoor de prijzen beter in de hand konden worden gehouden.

Voor den oogst 1946 is de handel opnieuw ingeschakeld, doch aan vrij vergaande voorschriften gebonden, waardoor de Regeering in staat is, scherper dan direct na de bevrijding, contróle uit te oefenen op de uiteindelijke bestemming van het product en op de prijzen. Het AVA treedt thans slechts in uitzonderingsgevallen op. Het zou te ver voeren, daar in details op in te gaan.

Tot dusver bewegen de graanprijzen zich ongeveer op het niveau van de richtprijzen. Het aanbod van binnenlandsch graan is groot, omdat de Regeering tot toekenning van dorschpremies is overgegaan, ten einde de boeren tot snel afdorschen van den oogst te bewegen ⁴⁾. Zij deed dit, omdat zij ten aanzien van het waarborgen van de broodgraanvoorziening van ons volk geen risico wilde loopen.

2. De peulvruchten.

Werd de productie van groene erwten tijdens de bezetting gestimuleerd ten opzichte van die van edelpeulvruchten (bruine en witte boonen, capucijners), na de bevrijding is een daaraan tegengestelde politiek gevolgd. Zoodaas uit tabel I blijkt, zijn de prijzen voor groene erwten sinds 1944 relatief slechts weinig verhoogd, de prijzen voor de edelpeulvruchten werden in 1946 echter vrijgelaten.

Mede als gevolg van de gevoerde prijspolitiek was het areaal edelpeulvruchten teruggelopen van 13.000 ha in 1940 tot 3.400 ha in 1946. De gezamenlijke hoeveelheid bruine en witte boonen en capucijners, die uit den oogst 1946 beschikbaar is, bedraagt slechts ongeveer $\frac{1}{2}$ kg per hoofd der bevolking. Tegen vastgestelde maximumprijzen is thans een voldoende hoeveelheid groene erwten verkrijgbaar. De prijsregeling en handhaving van de edelpeulvruchten had in 1945 tot groote moeilijkheden geleid. Neemt men verder in aanmerking, dat voor exportdoeleinden een uitbreiding van het areaal dezer peulvruchten wenschelijk werd geacht,

³⁾ Ook de tijdens de bezetting geldende prijzen worden wel met dezen term aangeduid. Hiertegen is geen bezwaar, mits men voor oogen houdt, dat het toen in werkelijkheid vaste prijzen waren.

⁴⁾ Per 24 November 1946 zijn de dorschpremies opgeheven.

dan zijn daarmee de motieven weergegeven, die hebben geleid tot het besluit, de maximumprijsregeling voor deze peulvruchten op te heffen.

Over de juistheid van deze beslissing kan van inzicht worden verschild. Daar het een schaarsch product betrof, dat bovendien door velen als een volksvoedsel wordt beschouwd, had het uit prijspolitieke overwegingen eerder voor de hand gelegen, de maximumprijsregeling voor deze peulvruchten, desnoods op een verhoogd niveau, te handhaven. Productie-politieke factoren hebben echter den doorslag gegeven. Daarvoor heeft het — vooral uit psychologisch oogpunt — ernstige bezwaar van de hooge edel-peulvruchtenprijzen, die daarvan het gevolg zouden zijn, moeten wijken.

3. Het koolzaad.

De koolzaadprijs is van 1945 op 1946 niet verhoogd. Een verdere verhoging zou weinig zin hebben gehad, omdat verwacht kan worden, dat de koolzaadteelt in ons land, tengevolge van het optreden van verschillende parasieten (o.a. de glanskever) in de toekomst slechts weinig meer zal betekenen.

4. De aardappelen.

In tabel I zijn de prijzen opgenomen, die aanvankelijk voor den oogst 1946 waren vastgesteld. Gedurende de bezettingsjaren was de prijspolitiek gericht op stimuleering van de rassen, die een groote hoeveelheid product per oppervlakte-eenheid geven. Voor den oogst 1946 is een tegengestelde politiek gevolgd (dit komt op de tabel uiteraard niet tot uiting). Ook hier was dus, evenals voor de akkerbouwproducten als geheel, een tendens in de richting van herstel van meer normale prijsverhoudingen te constateeren.

Het areaal consumptie-aardappelen, hoewel verminderd sinds 1943, bedroeg in 1946 bijna 140.000 ha (tegen 96.000 ha in 1939). De oogst was zeer gunstig, zoodat een productie kon worden verwacht van ongeveer 3 miljoen ton. (In 1945, bij een areaal van bijna 135.000 ha, ongeveer 2 miljoen ton). Bij dit overvloedige aanbod was de verwachting van een prijsdaling, waarvan de eerste symptomen reeds merkbaar waren, behoorlijk gemotiveerd, zelfs al werd in aanmerking genomen, dat een grootere hoeveelheid aardappelen dan voorheen voor veevoederdoeleinden zou worden bestemd. Op grond van deze overwegingen werd de maximumprijsregeling voor consumptie-aardappelen begin October 1946 opgeheven en de handel in dit product vrij gegeven.

Aanvankelijk trad de verwachte prijsdaling in. Na enkele weken ving echter een sterke prijsstijging aan, vooral van de klei-aardappelen, waarvoor de consumenten een zeer geprononceerde voorkeur aan den dag bleken te leggen. Deze ontwikkeling werd bevorderd, doordat vele consumenten (bij wie de ervaring, opgedaan tijdens de bezettingsjaren, kennelijk naverkte en die kennelijk bevreesd waren voor een opnieuw optredende schaarschte) er toe overgingen, voorraden klei-aardappelen voor winterprovisie aan te leggen. De prijzen der zandaardappelen stegen daarentegen niet of nauwelijks.

Het gevolg van deze ontwikkeling is geweest, dat enkele weken geleden opnieuw een maximumprijsregeling voor de consumptie-aardappelen is afgekondigd en de vrijheid van den handel is beperkt.

Omtrent de juistheid van de prijspolitiek ten aanzien van de aardappelen was eveneens verschil van opvatting mogelijk. Het betrof hier een belangrijk volksvoedsel, waarvan een niet-noodzakelijke prijsstijging onder alle omstandigheden voorkomen moest worden. Gezien den grooten oogst was opheffing van de V.B.N.A. waarschijnlijk gemotiveerd, doch in ieder geval onder handhaving van maximumconsumentenprijzen. De moge-

lijkheid was niet uitgesloten, dat daarmee excessen in de prijsontwikkeling voorkomen zouden zijn.

De prijspolitiek ten aanzien van de overige akkerbouwproducten geeft geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen. Slechts zij erop gewezen, dat het suikerbietenareaal, in 1945 teruggelopen tot 18.000 ha (onder invloed van verschillende omstandigheden), in 1946 weer normaal was (44.000 ha).

De prijzen der akkerbouwproducten, oogst 1947.

In een persbericht zijn enkele aanwijzingen gegeven omtrent de prijspolitiek, die op het gebied van de akkerbouwproducten in 1947 zal worden gevolgd. De algemeene gedragslijn is als volgt geformuleerd:

„Het algemeene streven om te komen tot prijsverlaging kan... ook bij de vaststelling der prijzen van de akkerbouwproducten van den oogst 1947 van invloed zijn. Voorts zal er bij de prijsstelling rekening mee gehouden dienen te worden, dat het in het belang van de voedselvoorziening en ter bevordering van den export dringend noodzakelijk blijft de productie zoo hoog mogelijk op te voeren”.

Hieruit kan wellicht worden afgeleid, dat de Regering naar een zekere prijsverlaging zal streven, — die mede gemotiveerd kan worden door de vermindering van de oogstdegressie — zonder de rentabiliteit van het boerenbedrijf in gevaar te brengen.

In de prijsverhoudingen zullen enkele correcties worden aangebracht, betrekking hebbende op:

1. Een relatieve verlaging der suikerbietenprijzen.
2. Een kleine verhoging van den prijs der groene erwten en
3. Een aanmerkelijke verhoging van den prijs van het lijnzaad.

De verhoging van den prijs der groene erwten moet waarschijnlijk mede worden verklaard uit het feit, dat de oogstopbrengsten van dit product een afnemende trend vertoonen als gevolg van het optreden van een ziekte, waartegen nog geen afdoend bestrijdingsmiddel is gevonden.

De verhoging van de lijnzaadprijzen hangt wellicht samen met de prijsregeling voor het gerepeld-stroovlas, waarvan het lijnzaad een nevenproduct is. Voor het stroovlas zullen geen richtprijzen worden vastgesteld. De ervaring van dit jaar heeft geleerd, dat dit ook niet noodig is; de stroovlasprijzen kunnen voldoende in bedwang worden gehouden door middel van de maximumprijsregeling van het bewerkte product, het vlaslint. Uit de tabel blijkt, dat de prijs van het stroovlas sinds 1940 relatief het minst gestegen is. Mede als gevolg van het arbeiderstekort is het vlasareaal verminderd van 25.000 ha in 1939 tot 12.000 ha in 1946. Daar het vooral om sociale redenen — de bewerking van het stroovlas geschiedt grootendeels in den winter en is zeer arbeidsintensief — gewenscht is, de teelt van het stroovlas in stand te houden, moet de voorgenomen verhoging van de lijnzaadprijzen waarschijnlijk worden gezien als een compensatie voor de relatief lage stroovlasprijzen.

Als geheel geeft deze aanwijzing voor de prijsregeling der akkerbouwproducten, oogst 1947, den indruk, dat de doelstelling van de prijspolitiek geen verandering ondergaat, terwijl het na de bevrijding bestaande streven naar herstel van de vóór 1940 geldende prijsverhoudingen blijkt te worden gecontinueerd, gepaard met een zekere verlaging van het algemeene prijspeil dezer producten.

In een volgend nummer zal op de prijspolitiek ten aanzien van de tuinbouwproducten, die na de bevrijding is gevoerd, worden ingegaan.

J. H. VAN STUYVENBERG.

HET GOUD IN HET BETALINGSVERKEER VOOR, IN EN NA DEN OORLOG.

Inleiding.

Terwijl de internationale depressie der dertiger jaren en de oorlog de monetaire positie van het goud zwaar geschokt hadden en velen herhaaldelijk de volledige onttronning en demonetisering van het gele metaal aankondigden — men roepte zich de vele Nazi-redevoeringen in de herinnering terug —, heeft het goud in de komende valuta- en betalingsregeling van Bretton Woods een belangrijke plaats behouden. Over de rol, die het daarin zal spelen, loopen de meeningen, zelfs van de deskundigen, sterk uiteen. Zoo zien sommigen in Bretton Woods den terugkeer naar den traditioneelen gouden standaard, terwijl anderen, zoals Keynes, het tegendeel hebben beweerd¹⁾. De inschakeling van het goud in het internationale betalingsverkeer is een belangrijk theoretisch en practisch probleem, zoodat hieronder getracht wordt in korte trekken de taak van het goud in het geldwezen en de positie, die het in het systeem van Bretton Woods is toebedacht, te schetsen. Hierbij moet tevens aandacht worden besteed aan de gedragingen van de Vereenigde Staten als het belangrijkste crediteurenland en aan de ontwikkeling van hun financieele positie tegenover het buitenland, aan de goudproductie, aan de min of meer eenzijdige goudophooping en voorts aan de structureele wijzigingen, die in de internationale vorderingen- en schuldenpositie zijn ingetreden. Het is niet mogelijk de positie van het goud geïsoleerd te behandelen, en het te abstraheeren van het economisch en financieel wereldgebeuren, zoodat men zich tot het doen van grepen hier en daar in de uitgebreide materie zal dienen te beperken, wil het onderstaande in het kader van een tijdschriftartikel passen²⁾.

Het vertrouwen in het goud is in den oorlog ongeschokt gebleven, hoewel het practisch geen monetaire rol meer vervulde en het economische verkeer tusschen de geallieerde landen zich geheel emancipeerde van iedere overweging ten aanzien van de ontwikkeling der betalingsbalansen. Goud bleef uiteindelijk de eenige waardebewaarder en de laatste „Sachwert“, waarvan particulieren slechts afstand deden onder overheidsdwang of om zich voor verhogering te vrijwaren. Het loslaten van den gouden standaard heeft merkwaardigerwijze een stijging van de goudwaardeering tot gevolg gehad. Aan de hoogte van de illegale goudpremie kan men vaak de ziekte van het geldwezen aflezen. Het beste middel tegen den goudhonger is het wegnemen van de valuta-onzekerheid.

De situatie van het goud vóór den tweeden wereldoorlog.

Aan de denaturatie van den gouden standaard kan men de verwarring en ontreddeering op monetair en financieel gebied toetsen. Na 1914 verdween de klassieke goudbarenvaluta met omloop en vrije aanmuntung van gouden munt. Na den eersten wereldoorlog ontstond de goudkernvaluta, waarbij al het goud bij de centrale banken werd gecentraliseerd. Spoedig daarop, wanneer we het tijdelijk herstel van den gouden standaard in 1925—'31, buiten beschouwing laten, verscheen de goudwisselstandaard ter besparing van goud, waarbij een rente-afwerpende deviezenreserve als aanvullende dekking van bankpapier de saldeeringsfunctie van het goud in gevallen van kleine wisselkoersfluctuaties overneemt („moderne“ of „semi-automatische“ gouden standaard). Hierop volgde weer de gemanipuleerde gouden standaard met een actieve politiek der egalisatiefond-

sen, waardoor het klassieke automatische verband tusschen valutapositie en intern credietsysteem door tegenoperaties van de fondsen werd verbroken. Tenslotte volgde de quasie-gouden standaard, waarbij de valuta slechts wordt afgestemd op een goudvaluta en waarbij van het zelfwerkzaam, automatisch reguleerend en evenwichttherstellend mechanisme van den gouden standaard nog slechts het feit der goudbeweging was overgebleven.

De ongezone internationale kortlopende credietverleening, zooals deze na den eersten wereldoorlog torenhoog werd opgetrokken, was het drijfzand, waarop sommige debiteurenlanden hun valutasysteem bouwden. Het voornaamste crediteurenland, de Vereenigde Staten, verhoogde zijn invoerrechten. De groote politieke schuldvorming en haar financiering met Amerikaansch crediet, zoomede de vagebondeerende vluchtkapitalen en de politieke onrust bij de vestiging van het Hitlerregiem, waren er de oorzaak van, dat het internationale credietgebouw in de dertiger jaren is ineengestort. De wereldhandelsomzetten, schrompelden ineen en de Amerikaansche credietverleening kwam in de groote depressie tot stilstand. De kapitaalvlucht naar de Vereenigde Staten berooft andere landen van bedrijfskapitaal. Goud werd in de Vereenigde Staten tot motor van de goederenprijzen „verheven“, waardoor de dollar deprecieerde en de goudprijs van \$ 20,67 tot uiteindelijk \$ 35 per ons fijn, of met 69 pCt. steeg, waarop hij in Februari 1934 officieel werd gefixeerd. In de financieele crisis van 1931 gaf Engeland den gouden standaard op en het pond werd als conjunctuurpolitiek wapen „ingezet“, waardoor ook de goudprijs in ponden steeg, de goudproductie werd aangewakkerd en de Oostersche schatkamers aanvankelijk hun poorten openden. Na 1931 is het internationale kapitaal- en credietverkeer in een staat van voortdurende verstarring gebleven door het autarkisch streven, de autonome en discrimineerende valuta- en handelspolitiek, de restricties, de invoerquota, de bilaterale en autonome clearing, etc. De nationale en onelastische gebondenheid van prijzen en kostensystemen en de nieuwe geld- en valutapolitiek ten aanzien van „managed currency“ van godkoop geld etc., verbraken den internen en externen samenhang tusschen kapitaalbeweging, wisselkoersen, prijzen en credietsituatie, waarbij de gouden standaard zijn zelfwerkzaamheid niet meer kon laten gelden en bewust werd opgeheven. Overal waren zulke maatregelen noodoplossingen, die onder den dwang van verstoorden betalingsbalansen of van het verloren gegane financieele evenwicht moesten worden aanvaard.

Het goud dobberde in deze jaren op de woelige baren van de valutazee. De abnormale vraag naar goud vond haar oorzaak in de valutaruïne en in de overspanning van het credietwezen in dien tijd. Als gevolg van de politiek der wederzijdsche economische en financieele afsluiting der landen, waardoor een rationeele internationale arbeidsverdeling en goederenruil werd verhinderd, kon het goud als crediet- en conjunctuurregulator niet meer functioneeren, ook niet in zijn valutapolitieke functie. In de landen daarentegen, waarin de vrije transfereering bleef gehandhaafd, speelde het metaal als nationale liquiditeitsreserve voor de vereffening van betalingsbalanssaldi, als definitief betalingsmiddel in den vorm van een prima liquide, overal gemakkelijk realiseerbaar, goed transporteerbaar en door geen douanes belemmerd artikel nog een belangrijke rol.

Er is sinds 1936 geen centrale bank meer, die verpicht is haar papier tegen goud in te wisselen, ook niet in de Vereenigde Staten, want daar is geen vrije goudmarkt, daar het metaal door de Schatkist slechts voor beperkte doeleinden wordt verkocht. De dollar is slechts inwisselbaar in goud voor betalingen aan het buiten-

¹⁾ Zie: „Die Rolle des Goldes im Geldwesen“, bulletin van de „Schweizer Kreditanstalt“ van Juni 1946.

²⁾ Een meer uitgebreide behandeling verscheen van schrijver dezes bij J. H. de Bussy, Amsterdam 1940: „Het einde van de goud-dynastie?“.

land. De aankooprij van goud van de „Treasury” is de minimumprijs van dit metaal in de wereld. Amerika heeft dus een vaste, op den goudprijs georiënteerde, gedirigeerde valuta. Deze in goud stabiele valuta heeft bij de verduistering van den politieken horizon in Europa enorme kapitalen uit alle deelen van de wereld naar zich toe getrokken, welke kapitalen niet door middel van goederenexport naar Amerika konden worden geëffectueerd en dus in goudzendingen resulteerden. In grove cijfers had de stijging van den Amerikaanschen monetair goudvoorraad met \$ 13,6 milliard in de jaren 1934—'39 de volgende oorzaken:

	in milliarden dollars
aankopen van goud vóór de herwaardeering en de herwaardeering	3,0
eigen goudproductie	0,9
actief saldo der loopende posten van de betalingsbalans	2,2
aanvoers van kortlopende buitenlandsche saldi	2,6
buitenlandsche aankopen van Amerikaanse effecten	1,2
repatriëring van Amerikaanse kapitalen	1,7
niet te rubriceren kapitaalbewegingen ..	2,0

In de jaren, die aan den oorlog voorafgingen, absorbeerden de Vereenigde Staten soms eenige malen de goudproductie, zooals in 1939 2½ maal de productie van dat jaar, terwijl in de periode 1931—'37 in totaal \$ 2,2 milliard goud „verdween” door opotting en door overdracht van goud door centrale banken aan de egalisatiefondsen tot onbekende bedragen. Dit is de oorzaak van het feit, dat de aanwijsbare monetair goudvoorraad in de wereld, ondanks de vermeerdering van het goudtotaal door productie, in sommige jaren geringer was dan in daaraan voorafgaande jaren (zie hieronder).

De goudsituatie in den oorlog.

De structureele verschuivingen tusschen debiteuren- en crediteurenlanden zijn door den oorlog aanmerkelijk grooter geworden ³⁾. De grondstoffenlanden hebben als leveranciers van voedsel, oorlogsmateriaal etc. aan de Vereenigde Staten en Engeland hun exporten geweldig uitgebreid en hun betalingsbalansen sterk geactiveerd. Deze vroegere debiteurenlanden hebben hun buitenlandsche schuld teruggekocht en aanmerkelijke valuta-reserves en saldi in het buitenland gekweekt. Zodoende is de financiële situatie van Britsch-Indië, Zuid-Amerika, Zuid-Afrika en Canada zeer versterkt. Zwitserland en Zweden hebben hun dollarsaldi gedeeltelijk in goud omgezet. Zodoende is de goudverdeling minder eenzijdig geworden, nadat in de eerste oorlogsjaren de goudvoorraad van de Vereenigde Staten, die in het begin van 1935 nog slechts \$ 8,2 milliard bedroeg (in 1920 \$ 4 milliard) tot \$ 23 milliard in den herfst van 1942 was aangegroeid. Dit was een gevolg van de Amerikaanse neutraliteitswet, waardoor de belligerenten volgens de bepalingen van de „Cash and Carry”-clausule slechts tegen contant geld in de Vereenigde Staten hun behoeften konden dekken. Hierdoor verloor Engeland zijn valuta-reserves en moest het een groot deel van zijn Amerikaanse activa liquideeren. Toen de Vereenigde Staten in den oorlog geraakten en groote aankopen in het buitenland verrichtten, daalde daar de monetair goudvoorraad tot \$ 20 milliard per ult. 1945. Dit was tevens een gevolg van de gedaalde Amerikaanse goudproductie. Overigens werd de betekenis van het goud voor het geldezen nog meer terugge-

drongen. Zelfs daar, waar de formeele handhaving van de dekkingsvoorschriften een zekere verhouding tusschen het goud en de valuta liet voortbestaan, voltrok zich de geldcreatie onder den druk van de financiële behoeften van den Staat in de belligerente en bezette landen onafhankelijk van de grootte van het goudbezit. Zelfs in de Vereenigde Staten met hun groote goudbezit daalde hierdoor de gouddekking van de passiva der „Federal Reserve Banks” tot 45 pCt., tegen 95 pCt. per ult. 1941. De goudvoorraad is in verhouding tot de credietbasis lang zoo groot niet meer als hij vroeger was. Voorts verloor het goud zijn vereffeningsfunctie, doordat de voor den oorlog belangrijke wederzijdsche goederenleveranties op „lend and lease”-basis geheel onafhankelijk van de ontwikkeling van de betalingsbalansen tot stand kwamen.

Verdeling van het goud.

De minder eenzijdige goudverdeling in de wereld als gevolg van den oorlog komt tot uitdrukking in het volgende overzicht van de goudvoorraden van centrale banken en regeeringen in millioenen dollars van \$ 35 per ons fijn, ontleend aan de jaarverslagen der Bank voor Internationale Betalingen te Bazel:

	1938	1940	1945	1946	
Vereenigde Staten ..	14.512	21.995	20.065	20.280	(Aug.)
Argentinië	431	353	1.351		
Zwitserland	704	502	1.342	1.362	(Maart)
Frankrijk	2.430	2.000	1.090	796	(Juli)
Zuid-Afrika	220	367	914	1.027	(Juli)
België	581	734	716	756	(Juli)
Roemenië	133	158	485	480	(Maart)
Zweden	321	160	482	474	(Aug.)
Brazilië	32	51	354	357	(Aug.)
Mexico	29	47	294	218	(Aug.)
Nederland	998	617	270	270	(thans)
Spanje	525	42	110	111	(Juli)
Engeland	2.690	1	1		
Totaal met 14 andere landen	25.700	22.900	30.100		
Niet gepubl., geschat		6.100	7.600		
Totaal		29.000	37.700		

De daling van het cijfer van 22.900 in 1940 tegenover dat van 25.700 in 1938 is een gevolg van de overheveling in sommige gevallen van den goudvoorraad van de centrale bank naar het valuta-egalisatiefonds, zooals in Engeland en Canada, waarna het goudbezit van deze fondsen niet meer werd gepubliceerd. Ook dient rekening te worden gehouden met de goudopotting.

Terwijl de Vereenigde Staten in 1941 bijna 70 pCt. van den monetair wereldgoudvoorraad bezaten, hadden zij daarvan in Maart 1946 slechts 54 pCt., t.w. \$ 20,3 milliard van \$ 38 milliard. Dit laatste cijfer is slechts een grove raming, daar vele monetair reserves „onzichtbaar” zijn. De „zichtbare” monetair goudvoorraad zouden in 1945 met \$ 1,4 milliard zijn gedaald ⁴⁾. De Engelsche goudvoorraad is onbekend. De Engelsche goud- en dollarreserves beliepen medio 1945 £ 595 millioen en medio 1946 £ 545 millioen, terwijl op dien datum van het totaal der Amerikaanse bedragen Canadeesche credieten van £ 1.250 millioen een bedrag van slechts £ 185 millioen was opgenomen.

Goudproductie.

De goudproductie beliep in 1945 ca. 27 millioen onzen fijn met inbegrip van een geschatte Russische productie van 3,5 millioen onzen, welke laatste in 1936—'39 ca. 5 millioen onzen per jaar en in 1928—'29 ca. 1 millioen onzen beliep. De hoogste goudproductie der wereld beliep in 1940 41 millioen onzen, tegen gemiddeld 19 millioen onzen per jaar in de twintig jaren. De productie zal in 1946 vermoedelijk wederom lager zijn. De wereldgoudproductie beliep volgens de jaarverslagen van de Bank voor Internationale Betalingen in 1.000 onzen fijn (zie volgende bladzijde):

³⁾ Nader door schrijver dezes uitgewerkt in „Amsterdam als internationaal financieel centrum”, gepubliceerd door de „Vereeniging voor den Effectenhandel”, 1946.

⁴⁾ Zie: „The Times” van 8 November 1946.

	1929	1940	1945
Zuid-Afrika	10.412	14.038	12.214
Canada	1.928	5.311	2.651
Vereenigde Staten	2.208	6.003	997
Australië	426	1.644	648
Rhodesië	562	833	570
Britsch West-Afrika	208	939	565
Columbia	137	632	507
Mexico	652	883	499
Belgische Congo	173	555	343
Britsch-Indië	364	289	170
Totaal met andere landen	19.200	41.000	27.000
Waarde in millioenen \$ (\$35 per ons)	672	1.435	945

De rentabiliteit van de Zuidafrikaansche goudmijnen werd in de dertiger jaren door de depreciatie van het pond aanmerkelijk vergroot, terwijl natuurlijk ook de goudproductie zich sterk uitbreidde, doordat men minder ertsrijke reserves in exploitatie kon nemen. De koersen der mijnwaarden in Londen zijn thans lager dan vóór den oorlog. In sommige gevallen is hiervan de inkrimping der ertsreserves de oorzaak, doch bovenal is dit een gevolg van de groote stijging der exploitatiekosten en belastingen. De gemiddelde productiekosten belopen tegenwoordig 126 s. 6 d. per ons fijn tegen 91 s. 8 d. in 1939, een stijging derhalve met 38 pCt., terwijl de goudprijs in die periode van 150 s. tot 172 s. 3 d. of met 15 pCt. steeg⁵⁾.

Het is in dit verband te verklaren, dat de mijnbelangen den goudprijs te laag achten. In deze kringen wordt dan ook gewezen op de groote stijging van de chartale en girale circulatie in alle landen, doch hiermede wordt een noodzakelijke, evenredige stijging van den goudprijs tegengesteld gemotiveerd. Een depreciatie van het pond tegenover den dollar, en dus in goud, is in geen deele te motiveren. De prijzen en de kosten van levensonderhoud in de Vereenigde Staten en in Engeland in goud zijn tegenover 1939 op merkwaardig gelijke wijze gestegen, totdat het Amerikaansche prijspeil de laatste maanden wegens de afschaffing van de prijscontrole sterk steeg, zoodat het pond thans eerder ondergewaardeerd is. Een stabiele pond-dollarverhouding dient het fundament te zijn van iedere nieuwe valuta-ordening in de wereld.

Het potentiële dollaraanbod.

Iedere dollar, waar hij zich ter wereld ook bevindt, kan in laatste instantie slechts in de Vereenigde Staten worden uitgegeven, wegens het simpele feit, dat dollars elders geen wettig betaalmiddel zijn. Iedere dollar, waar ook ter wereld, is uiteindelijk een vordering op Amerikaansche goederen en diensten en op goud. Daar het beschikken over dollars of over goud en ceteris paribus over Amerikaansche goederen van essentieel belang is voor den wederopbouw der wereld, is de minder eenzijdige goudverdeling in de wereld een zeer waardevol activum, zulks des te meer, indien men de dollarreserves in de monetaire goudreserves der wereld betreft. Het blijkt nu, dat de officieele goud- en dollarreserves tezamen van alle landen behalve de Vereenigde Staten per ult. 1945 ca. \$ 20 milliard bedroegen, tegen \$ 7 à 8 milliard aan het einde der twintiger jaren. Deze landen kunnen dus ingeval van deficitaire betalingsbalansen op deze reserves trekken en zij bevinden een potentiële vraag naar Amerikaansche goederen en diensten. De reserves zijn evenwel niet over de landen evenredig aan hun behoeften verdeeld. Hier ligt een taak voor het internationale valutafonds en voor de „International Bank for Reconstruction and Development” van Bretton Woods.

Het moge zonderling lijken, doch de Vereenigde Staten waren per ult. 1945 nog met een kleine marge debiteurenstaat, tegen crediteurenstaat met een kleine marge per ult. 1939. In 1946 is dit beeld door de groote Amerikaansche leeningen aan het buitenland gewijzigd.

⁵⁾ Ontleend aan het „Financieel Dagblad” van 11 November 1946.

De positie van de Vereenigde Staten tegenover het buitenland blijkt uit onderstaande globale cijfers:

	1929	1930	1939	1945
<i>Amerik. belangen in het buitenland:</i> (in milliarden dollars)				
directe investeringen	3,9	8,0	7,0	7,0
buitenlandsche dollarbonds			3,8 a)	1,9 b)
div. particuliere leeningen	2,6	7,2		1,0
Amerikaansche Regeering				2,7
Op langen termijn	6,5	15,2	10,8	12,6
Op korten termijn	0,5	2,0	0,6	0,4
Totaal	7,0	17,2	11,4	13,0
<i>Buitent. bel. in de Vereenigde Staten:</i>				
directe investeringen			2,0	2,2
Amerikaansche effecten				4,6
diversen			4,3	0,7
Op langen termijn	2,5	5,7	6,3	7,5
Op korten termijn	0,8	2,7	3,3	7,6
Totaal	3,3	8,4	9,6	15,1
<i>Netto-positie der Vereenigde Staten:</i>				
Op langen termijn	+ 4,0	+ 9,5	+ 4,5	+ 5,1
Op korten termijn	- 0,3	- 0,7	- 2,7	- 7,2
Totaal	+ 3,7	+ 8,8	+ 1,8	- 2,1

a) Nominale waarde. b) Marktwarde.

Uit bovenstaande cijfers, die geen oorlogsschulden van den eersten wereldoorlog en geen „lend-lease”-transacties inhouden, blijkt o.a., dat het buitenland ult. 1945 in de Vereenigde Staten \$ 4,6 milliard Amerikaansche effecten en \$ 7,6 milliard dollars had, (incl. bankpapier en kortlopende staatsdollar) had, tezamen \$ 12,2 milliard aan eventueel realiseerbare activa⁶⁾. Bovendien beschikt de wereld buiten de Vereenigde Staten over ca. \$ 17 milliard monetair goud. Voegt men hierbij de Amerikaansche leeningen, toegestaan of in voorbereiding (de leening aan Engeland, de leeningen van de Export-Importbank, „relief”-leeningen, uitgaven van het Amerikaansche leger in het buitenland, de Amerikaansche deelneming in de beide instituten van Bretton Woods, etc.) tot een potentieel bedrag van ca. \$ 20 milliard in de komende jaren en tenslotte de goudproductie buiten de Vereenigde Staten, dan is het duidelijk, dat er een dik potentieel stootkussen bestaat tegen een eventuele dollarschaarschte, met welke schaarschte, evenals met die van andere valuta's, Bretton Woods rekening houdt⁷⁾. Terwijl na den eersten wereldoorlog de verarmde wereld goederen in de Vereenigde Staten kocht met behulp van particulier, kortlopend Amerikaansch credit, van Amerikaansche schuldrepatriëring en van Amerikaansche aankopen van buitenlandsche effecten, zijn het ditmaal de geaccumuleerde goud- en dollarreserves en de Amerikaansche leeningen, die de buitenlandsche goederenvraag moeten financieren.

De wereld heeft zoowel Amerikaansch kapitaal als Amerikaansche goederen nodig. De synthese van deze beide belangen blijft voorloopig onopgelost, zolang de Vereenigde Staten niet op groote schaal gaan importeerden. Immers, hiervan hangt het in laatste instantie af, of de Vereenigde Staten hun credieten later terugbetaald krijgen of gedwongen zullen moeten zijn deze te schenken. De Vereenigde Staten ontvangen liever niet de exporten van debiteurenlanden, doch er zijn niet veel landen, die met een voor de Vereenigde Staten acceptabele valuta kunnen betalen. Hieruit blijkt ook, hoe dringend de wereld een herstel van het multilaterale betalingsverkeer noodig heeft.

Een aan bovenstaande tendenties tegengesteld, doch

⁶⁾ Vermoedelijk zullen de bevroren activa van de niet-vijandelijke landen in de Vereenigde Staten zeer spoedig worden vrijgegeven. Ook Zwitserland zal na certificatie over zijn oude dollar-saldi kunnen beschikken.

⁷⁾ Men zie ook het posthum artikel van Lord J. M. Keynes in „The Economic Journal”, als „Aanteekening” verwerkt in „E.-S.B.” van 18 September 1946, blz. 604 onder den titel „Keynes over de Amerikaansche betalingsbalans”.

deze zeker niet compenseerend, verschijnsel is de activering van de posten uit dienstverleening op de Amerikaanse betalingsbalans en de uitbreiding van den commercielen Amerikaanschen goederenexport, die tegenover de oorlogsjaren verdubbeld is, zoodat door een en ander een verminderd bedrag aan dollars ter beschikking komt. De goudvoorraad van de Vereenigde Staten is dit jaar dan ook weer met ca. \$ 0,3 milliard tot \$ 20,3 milliard gestegen, doch een duidelijke stijgingstendens is niet zichtbaar.

Over de rol van het goud in de komende valuta-ordening in een volgend artikel. Dr. J. P. SNOEP.

ONTVANGEN BOEKEN.

De zeevisscherij van Holland in den tijd der Republiek. Proefschrift door H. A. H. Kranenburg. Uitg. H. J. Paris, Amsterdam 1946, 230 blz.

Inleiding tot de geldtheorie door Prof. Mr. P. Liefstuck. *Capita Selecta der Economie III* onder redactie van Prof. S. Posthuma. Uitg. H. E. Stenfert Kroese, Leiden 1946, 295 blz., gebonden f. 14.—

In terra pax. Wetenschappelijke proeve over de noodzakelijkheid eener Nederlandsche vredespolitiek, door Dr. J. M. E. M. A. Zonnenberg. N.V. Electriche Drukkerij „Luctor et Emergo”, 's-Gravenhage 1946, 64 blz., f. 1,50.

Waarheen met onze groenten? Eenige beschouwingen over de toekomst van de tuinbouw, in 't bijzonder wat betreft de teelt van groenten en fruit onder glas, door Ir. J. M. Riemens. Kon. Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Schiedam 1946, 72 blz.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Gedurende de afgelopen week, in welke tengevolge van de feestdagen slechts weinig beursdagen vielen, gaven de noteringen van de geldmarkt weinig veranderingen te zien, terwijl de omzetten eveneens zeer gering bleven.

Slechts het disconto van kort papier onderging een lichte stijging: driemaandspromessen werden tegen $1\frac{5}{16}$ pCt. aangeboden, tegenover $1\frac{3}{16}$ pCt. de vorige week. De overige noteringen bleven onveranderd: viermaandspapier werd tegen $1\frac{1}{2}$ pCt., vijf- en zesmaandspromessen werden tegen $\frac{1}{8}$ en Septemberpromessen tegen $1\frac{11}{16}$ pCt. aangeboden.

De saldi van banken bij De Nederlandsche Bank stegen in de week van 16—23 December jl. met een bedrag van f 11 miljoen tot f 127 miljoen. Het tegoed van het Rijk bij De Nederlandsche Bank daarentegen daalde met niet minder dan f 89 miljoen.

Op de effectenbeurs handhaafde zich ook deze week een vaste stemming. De vergunning tot herbelegging van geblokkeerde opbrengsten van in het buitenland verkochte buitenlandsche effecten in binnenlandsche fondsen, waarop wij de vorige week wezen, bleef hier van invloed. Overigens waren er uit het bedrijfsleven weer tal van berichten, welke tot optimisme aanleiding konden geven. Bij Philips werd de vooroorlogische productie weer bereikt. De scheepvaartmaatschappij „De Maas” publiceerde als eerste scheepvaartonderneming winstcijfers over de oorlogsperiode, welke vrij gunstig waren en tengevolge waarvan de meeste scheepvaart-aandeelen aanzienlijk in koers stegen.

Een voor de obligatiemarkt belangrijke ontwikkeling voltrekt zich intusschen bij het beleggersfront. Het laatste nieuws van dit front is, dat de Rijkspostspaarbank thans met de Gemeente Rotterdam een 40-jarige gestaffelde 3— $3\frac{1}{2}$ pCt. leening heeft aangegaan. Dit beteekent, dat de Rijksfondsen zich niet meer houden aan het minimumtarief van $3\frac{1}{2}$ pCt. voor langlopende leen-

ningen, en dat zij zullen medewerken aan het doorvoeren van de goedkoop-geldpolitiek van het Ministerie.

Op de staatsfondsenmarkt bereikte de 3— $3\frac{1}{2}$ pCt. staatsleening gedurende de afgelopen week inmiddels wederom den paristand.

Onderstaand koerslijstje geeft een indruk van het koersverloop in de afgelopen week.

	20 Dec. 1946	27 Dec. 1946
A.K.U.	132	136
van Berkel's Patent	101 $\frac{1}{2}$	107 $\frac{1}{2}$
Kon. Ned. Hoogovens	113	114
Lever Bros Unilever C. v. A. ..	235	246
Philips G. b. v. A.	307 $\frac{1}{2}$	320
Koninklijke Olie	326	350
H.A.L.	144	149
N.S.U.	135	136 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	195	194
Deli Mij. C. v. A.	114	118
Amsterdam Rubber	140	138

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 23 December 1946.

Activa.								
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>—</td> </tr> <tr> <td>Bijbank</td> <td>—</td> </tr> <tr> <td>Agentsch. „</td> <td>5.000,—</td> </tr> </table>	Hoofdbank f	—	Bijbank	—	Agentsch. „	5.000,—	f 5.000,— ¹⁾
Hoofdbank f	—							
Bijbank	—							
Agentsch. „	5.000,—							
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 j ^o art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)		—						
Beleggingen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>143.978.476,24²⁾</td> </tr> <tr> <td>Bijbank „</td> <td>2.345.941,—</td> </tr> <tr> <td>Agentsch. „</td> <td>9.227.375,98</td> </tr> </table>	Hoofdbank f	143.978.476,24 ²⁾	Bijbank „	2.345.941,—	Agentsch. „	9.227.375,98	f 155.551.793,22
Hoofdbank f	143.978.476,24 ²⁾							
Bijbank „	2.345.941,—							
Agentsch. „	9.227.375,98							
Op effecten, enz.	f 154.686.425,11 ²⁾	f 154.686.425,11						
Op goederen en ceelen ..	865.368,11	f 155.551.793,22 ²⁾						
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)		—						
Munt en muntmateriaal:								
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 699.729.158,58	f 699.729.158,58						
Zilveren munt, enz.	1.146.292,27	f 700.875.450,85						
Papier op het buitenland	f 4.434.785.830,03	f 4.434.785.830,03						
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	68.517.789,58	f 4.503.303.619,61						
Buitenlandsche betaalmiddelen	15.585.532,06	f 4.518.889.151,67						
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds		f 70.285.693,46						
Gebouwen en inventaris		3.000.000,—						
Diverse rekeningen		35.797.415,88						
		f 5.484.404.505,08						
Passiva.								
Kapitaal	f 20.000.000,—	f 20.000.000,—						
Reservefonds	12.377.412,28	f 12.377.412,28						
Bijzondere reserve (winst herwaardeering goudvoorraad per 2 Juli 1945)	209.277.096,67	f 221.654.508,95						
Andere bijzondere reserves	76.798.079,95	f 298.452.588,90						
Pensioenfonds	15.509.148,10	f 313.961.737,00						
Bankbiljetten in omloop (oude uitgifte)	237.014.590,—	f 551.000.000,—						
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	2.711.418.435,—	f 822.418.435,—						
Bankassigaties in omloop	130.516,86	f 822.548.951,86						
Rekening-courant saldo's:								
's Rijks Schatkist	f 1.099.241.207,31	f 1.099.241.207,31						
's Rijks Schatkist: speciale rekening	110.548.500,—	f 1.209.789.707,31						
Geblokkeerde saldo's van banken	127.052.999,57	f 1.336.842.706,88						
Geblokkeerde saldo's van anderen	43.165.046,67	f 1.380.007.753,55						
Vrije saldo's	585.155.828,50	f 1.965.163.582,05						
Diverse rekeningen	236.715.644,17	f 2.201.879.226,22						
		f 5.484.404.505,08						

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

²⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) ,, 42.165.200,—
Circulatie der door de Bank namens den Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

DE NEDERLANDSCHE BANK.
 (Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en munt- materiaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleeningen
4 Nov '46	700.224	4.430.806	91.216	1	162.357
11 " '46	700.311	4.430.806	73.842	1	153.697
18 " '46	700.316	4.430.806	113.732	1	153.188
25 " '46	700.612	4.430.806	76.680	6	157.931
2 Dec. '46	700.613	4.430.806	76.973	6	171.724
9 " '46	700.841	4.430.806	81.770	6	153.819
16 " '46	700.863	4.430.806	88.615	6	152.574
23 " '46	700.875	4.434.786	84.103	5	155.552

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblok- keerde saldi van banken	Geblok- keerde saldi van anderen	Vrije saldi
4 Nov '46	2.628.055	1.136.757	70.017	52.278	688.827
11 " '46	2.608.074	1.117.126	-99.498	52.891	665.959
18 " '46	2.605.899	1.191.163	81.602	50.776	654.750
25 " '46	2.614.593	1.141.425	59.859	49.833	687.370
2 Dec. '46	2.668.391	1.233.458	50.655	46.352	578.003
9 " '46	2.655.096	1.216.671	89.883	43.798	558.023
16 " '46	2.646.081	1.188.320	105.593	44.449	569.540
23 " '46	2.711.418	1.099.241	127.053	43.165	585.156

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goud- voorraad ¹⁾	Buiten- landsche devisen	Papier op België	Voorschotten op over- heidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op den Staat
19 Dec. 1946	31.980	5.199	4.823	206	719	49.597
12 " 1946	31.969	4.974	4.851	223	790	49.797
5 " 1946	31.953	5.212	5.131	236	807	49.872
28 Nov. 1946	31.809	4.894	4.854	199	852	49.382
21 " 1946	31.809	3.934	4.177	227	1.310	49.662
13 " 1946	31.809	3.981	4.235	246	1.234	50.147
7 " 1946	31.833	3.800	4.630	246	1.193	50.362

Data	Overheids- fondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening- courant saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van 6 Oct. '44 ³⁾
19 Dec. 1946	641	158.617	71.769	3	4.374	616
12 " 1946	641	158.643	72.052	3	4.111	623
5 " 1946	641	159.114	72.502	3	4.131	626
28 Nov. 1946	641	158.475	71.703	3	4.286	632
21 " 1946	641	157.270	71.602	3	4.092	634
13 " 1946	641	157.678	72.154	2	3.946	637
7 " 1946	641	158.094	72.382	0,3	4.133	638

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van den goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 84.597 miljoen francs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

FEDERAL RESERVE BANKS.
 (Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcer- tificaten		
3 Dec. 1944	20.805	20.553	236	2.184
7 Juni 1945	18.357	17.412	247	20.896
5 Dec. 1946	18.308	17.521	256	23.888
12 Dec. 1946	18.296	17.504	258	24.128

Data	F.R.-bil- jetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Member- banks
3 Dec. 1944	7.730	15.108	320	13.178
7 Juni 1945	22.860	17.350	352	15.432
5 Dec. 1946	24.844	17.818	679	16.222
12 Dec. 1946	24.896	17.979	626	16.479

BANK VAN ENGELAND.
 (Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal- voorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
30 Aug. '39	263,0	295,8	300	529,5	33,5
14 Juni '45	0,2	1.299,3	1.300	1.276,0	24,2
11 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.398,2	52,0
18 Dec. '46	0,2	1.449,2	1.450	1.417,0	33,3

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
30 Aug. '39	0,7	113,1	6,4	24,6	160,2	31,1	90,1
14 Juni '45	1,2	235,5	4,5	13,9	261,6	8,4	201,4
11 Dec. '46	1,2	258,0	27,2	16,4	336,9	14,9	265,6
18 Dec. '46	1,3	286,1	25,0	17,0	344,6	12,0	276,2

BANK VAN FRANKRIJK.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal- voorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan den Staat		
			Vaste	Schatkist	Berechtigings- kosten Duitsch- land
31 Aug. 1939	97.893	27.080	30.577	5.466	—
31 Mei 1945	75.151	26.443	54.508	19.750	426.000
28 Nov. 1946	94.817	102.161	59.449	55.500	426.000
5 Dec. 1946	94.817	111.037	59.449	57.100	426.000

Data	Bankbil- jetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
31 Aug. 1939	142.359	21.341	1.252	18.038
31 Mei 1945	549.855	51.093	773	50.320
28 Nov. 1946	704.796	58.571	824	57.747
5 Dec. 1946	715.498	58.314	814	57.500

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal- voorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voor- schotten	Effecten	Biljetten in circulatie	Andere credieten
31 Aug. 1939	2.419,5	287,7	96,8	93,7	2.024,2	828,1
15 Juni 1945	4.773,8	121,1	373,3	63,7	3.450,5	1.610,0
7 Dec. 1946	4.950,5	146,4	107,1	54,9	3.857,4	1.107,7
14 Dec. 1946	4.949,1	140,6	94,2	54,9	3.862,0	1.093,9

GROOTHANDELSPRIJZEN IN DE VERENIGDE STATEN¹⁾.
 1913-1946.

Producten	Prijseenheid	Jan. 1913	Jan. 1920	Jan. 1939	Nov. 1946
Metalen:					
ijzer (ruw)	\$ per gross ton	16,35	37,00	20,50	28,00
lood (ruw)	\$cts. per lb.	4,35	8,75	4,85	10,50
tin	\$cts. " lb.	50,45	63,00	46,50	70,00
zink	\$cts. " lb.	7,10	9,10	4,50	10,50
koper (electro-lytisch)	\$cts. " lb.	17,00	19,25	11,13	17,38 ²⁾
Petroleum					
(ruwe)	\$cts. " bbl.	2,05	5,00	1,68	3,41
Dierlijke pro- ducten:					
runderen	\$ per 100 lb.	7,85	14,05	10,50	25,00
varkens	\$ per 100 lb.	7,40	14,70	7,35	24,00
huiden(runder-)	\$cts. per lb.	18,75	40,00	11,50	32,00
wol	\$ " lb.	0,72	2,30	0,73	1,14
Plant aardige producten:					
tarwe	\$ per bushel	0,89	2,93	0,76	2,23 ³⁾
maïs	\$ " bushel	0,50	1,49	0,52	1,40
suiker	\$cts. per lb.	3,48	13,04	2,75	5,58
rubber					
(plantage-)	\$ per lb.	1,12	0,55	0,16	0,23
katoen	\$cts. per lb.	12,50	40,25	8,92	29,55
koffie	\$cts. per lb.	15,50	25,50	7,50	26,50

¹⁾ Bron: Guaranty Survey" van de „Guaranty Trust Company" 27 November 1946, blz. 18.

²⁾ nominaal.

³⁾ door de Regeering vastgestelde maximumprijs.

NEDERLANDSCHE LEENINGEN EN CREDIETEN IN HET BUITENLAND ¹⁾.

Land	Datum	Leeningen en credieten op korten termijn	Leeningen en credieten op langen termijn	Koers	Leeningen en credieten op korten termijn	Leeningen en credieten op langen termijn
		In miljoenen der betreffende valuta			In duizenden guldens	
België	19 Oct. 1944	Belg. frcs 400		0,06053	24.212	
	29 Maart 1946	" 300		"	18.159	
	24 Mei 1946	" 500		"	30.265	
Canada	1 Mei 1945		Cand. doll. 25	2,65285		66.321,3
	5 Febr. 1946		" 100	"		265.285
Frankrijk	5 Dec. 1944	Fr. frcs 50		0,02227	1.113,5	
	9 April 1945	" 150		"	3.340,5	
Groot-Brittannië	13 April 1944	£ 10		10,691	106.910	
	16 Oct. 1944	£ 2,5		"	26.727,5	
Vereenigde Staten	30 April 1945		\$ 37,6	2,65285		99.843,6
	22 Sept. 1945		\$ 49,2	"		130.431,8
	31 Oct. 1945		\$ 50,-	"		132.642,5
	1 Mei 1946	\$ 200		"	530.570	
Zweden	21 Oct. 1944		Zw. kr. 50	0,7381		36.905
	19 Jan. 1945		" 25	"		18.452,5
Zwitserland	23 Aug. 1945		" 25	"		18.452,5
	23 Nov. 1944		Zw. frcs 25	0,6162		15.405
	25 Oct. 1945		" 50	"		30.810
	27 Nov. 1945		" 15	"		9.243
Totaal					741.297,5	823.792,2

¹⁾ Bewerkt naar de gegevens in de Memorie van Toelichting bij de Vermogensheffing ineens, zitting 1946—1947, 346 no. 3; de cijfers zijn exclusief de reeds afgeloste bedragen.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	14 Dec. 1946	7 Dec. 1946
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 1186.279.094,03	f 1196.207.632,77
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	" 376.137,43	" 267.769,46
Kasvorderingen wegens credietverstreking aan het buitenland	" 16.012.028,—	" 16.012.028,—
Daggeldleening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	" 310.854.755,39	" 305.769.735,50
Voorschotten op ultimo Nov. resp. Oct. 1946 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keeren belastingen	—	—
Vordering in rek.-courant op: Nederlandsch-Indië	" 563.862.877,68	" 561.115.599,29
Suriname	" 4.184.185,29	" 3.477.466,26
Curaçao	" 7.410.419,47	" 7.360.419,47
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P. T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	" 412.106.221,83	" 405.613.132,50
Verplichtingen		
Voorschot door De Nederlandsche Bank verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 510.174.800,—	f 507.374.800,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank is geplaatst nihil)	" 5508.320.000,—	" 5502.770.000,—
Daggeldleeningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	" 151.214.732,50	" 152.335.041,50
Schuld op ultimo Nov. resp. Oct. 1946 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keeren belastingen	" 9.363.602,08	" 6.003.399,65
Schuld in rek.-courant aan: Nederlandsch-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curaçao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	" 3.494.456,91	" 16.236.570,39
Het staatsbedrijf der P. T. en T.	" 381.452.617,59	" 345.037.298,32
Andere staatsbedrijven	" 3.492.516,99	" 3.492.516,99
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	" 3168.404.945,57	" 3151.520.969,13

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSCHE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Oct. 1946	30 Nov. 1946	31 Oct. 1946	30 Nov. 1946
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleeningen	72	86	93	102
Ned. schatkistpapier	2147	2178	2550	2597
	2219	2264	2643	2699
Ander overheidspapier	18	18	31	33
Wissels	5	5	6	7
Bankiers in binnen- en buitenland	123	115	192	195
Prolong. en voorsch. tegen effecten	44	44	58	58
	190	182	287	293
Debiteuren	321	324	399	404
Effecten en syndicaten	10	10	16	15
Deelnemingen (incl. voorschotten)	30	31	40	40
	361	365	455	459
Gebouwen	13	13	16	17
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2784	2825	3402	3469
Passiva:				
Crediteuren	2341	2367	2859	2915
Wissels	1	1	1	1
Deposito's op termijn	113	113	138	137
Kassiers en genom. daggeldleen.	4	2	4	2
Diverse rekeningen	77	94	100	114
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2537	2578	3103	3170
Aandeelenkapitaal	170	170	210	210
Reserve	77	77	89	89
	2784	2825	3402	3469

Dr. T. KOOPMANS

Linear regression analysis of economic time series

Publicatie No. 20 van het Ned. Econ. Instituut

Prijs f 2,10*

(Prijs voor donateurs en leden van het N. E. I. f 1,50; te bestellen bij het N. E. I.)

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem**Annonces voor het volgend nummer**

dienen, uiterlijk Maandag 6 Januari a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

*Cursussen moderne
bedrijfsadministratie*

Opleiding voor praktijk en examens

In Januari aanvang van nieuwe cursussen

Vraagt prospecti bij het Secretariaat:

Beursgebouw - Kamer 321 - Rotterdam

Persoonlijk bezoek alleen na schriftelijke afspraak

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

**N.V. Louis Dobbelmann
Waddinxveen**

KOFFIE

THEE

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

*Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar sbloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.*

**Werkverruiming
en haar gevolgen voor volkshuishouding
en overheidsfinanciën**

door

HENRI REUHLIN m. a.

Publicatie No. 12 van het Nederl. Economisch Instituut

Prijs f 1,05*

(Prijs voor donateurs en leden van het Nederlandsch
Economisch Instituut f 0,75; te bestellen bij het N. E. I.)

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

STORK

• HENGELO

MODERNE
LAND- EN
SCHEEPS-
INSTALLATIES

**N.V. LANKHORST
TOUWFABRIEKEN
SNEEK TEL. 3041-3042**

SPINNERIJ—TOUWSLAGERIJ SEDERT 1803

I. B. M. elektrische administratie-machines
(Hollerith Systeem)
ELECTROMATIC volledig elektrische schrijfmachine
INTERNATIONAL registrerende werk- en personeel-
contrôle-apparaten

International Business Machines Corporation, New York

In Holland vertegenwoordigd door de:

Internationale Bedrijfsmachine Mij N.V.
Frederiksplein 34, Amsterdam-C., Tel. nrs. 33406, 33656, 31856

N.V. LEVENSVZERKERING-MIJ.

**DE
ARNHEM**

LEVENSVZERKERING

BOVENBERGSTRAAT 7

ARNHEM

Huygen & Wessel c.v.

**VERWARMING
VENTILATIE
LUCHTBEHANDELING**

Amersfoort - Amsterdam
Apeldoorn - Rotterdam - Leeuwarden